ΑΤΤΙΚΑ ΕΠΙΤΑΦΙΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ[1]

Α΄

Δύο ρεύματα ὅλως ἀντίθετα διακρίνονται σαφῶς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ, τὸ τῆς ἀναλύσεως καὶ τὸ τῆς συνθέσεως, συνυπάρχοντα καὶ ἐπ' ἴσης συνευδοκιμοῦντα. Ἡ μονογραφικὴ ἐξέτασις τοῦ ἐπιστητοῦ κατὰ μέρος εἶνε ἡ βάσις τῆς νεωτέρας ἐρεύνης, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ εἰδικότης, τὸ κυριώτατον ἀπόκτημα τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος. Πνεύματα ἀριστοτελικά, περιλαμβάνοντα τὸ ὅλον τοῦ ἐπιστητοῦ, δὲν δύναται πλέον νὰ ἐπιδείξῃ ὁ νεώτερος κόσμος. Καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ καθόλου διεσχίσθη ἡ ἔρευνα καὶ ἐξειδικεύθη ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ αὗται αἱ καθ' ἑκάστας ἐπιστῆμαι κατετμήθησαν εἰς μέρη, καὶ ἐκ τῆς μιᾶς εἰδικότητος ἐσχηματίσθησαν πολλαὶ μερικαὶ εἰδικότητες. Ἡ ἐπιστήμη τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων χωρεῖ εἰς βάθος μᾶλλον ἢ ἐπεκτείνεται εἰς πλάτος, καὶ ἐπικρατεῖ τῆς συνθέσεως ἡ ἀνάλυσις, τῆς μεγαλογραφίας ἡ μονογραφία.

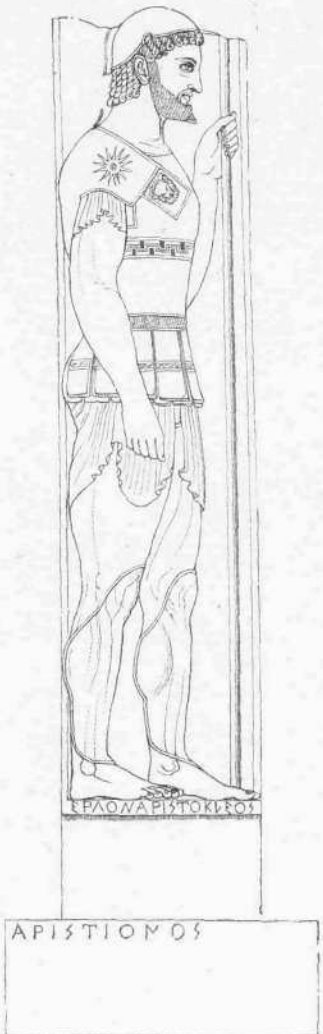

Στήλη τοῦ Ἀριστίωνος

Ἀλλ' ἐν τούτοις αὐτῆς τῆς ἀναλύσεως εἶνε προϊὸν ἡ σύνθεσις. Ἡ ἐξερεύνησις τῶν καθ' ἕκαστα ἐν ὅλαις αὐτῶν ταῖς λεπτομερείαις πλουτίζει τὸ ὑλικὸν καὶ ἐξογκόνει τὴν ἐξεταζομένην ὕλην, καὶ ἡ κατὰ βάθος ἔρευνα ἄγει εἰς τὴν κατὰ πλάτος εὕρυνσιν τοῦ ἐξερευνωμένου πεδίου. Διὰ τῆς μονογραφικῆς ἐξετάσεως δὲν γίνεται μόνον ἀσφαλεστέρα καὶ μεθοδικωτέρα ἡ ἔρευνα, ἀλλὰ καὶ διασαφηνίζεται πολλάκις ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον καὶ διανοίγονται νέοι ὁρίζοντες πνευματικοὶ ἐν τῇ καθόλου ἐρεύνῃ. Ὄχι λοιπὸν μόνον ἡ ἀνάγκη τῆς ἐποπτείας τῆς διὰ τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου συλλεχθείσης καὶ κριτικῶς ἐκκαθαρθείσης ὕλης, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγα κέρδος τῆς ἐπιστήμης ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν καθ' ἕκαστα μερῶν προαγωγῆς καὶ διαφωτίσεως ἄγει εἰς τὴν σύνθεσιν. Ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη δύναται νὰ θεωρηθῇ καθόλου ὡς σύνθεσις ἐκ τοιούτων κατὰ μέρος συνθέσεων τῆς ἄλλως κατ' ἀναλυτικὸν τρόπον γινομένης μονογραφικῆς ἐργασίας.

Ὅ τι δὲ συμβαίνει περὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας συμβαίνει σήμερον καὶ περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦν ποτε χρόνος, καθ' ὃν καὶ ἡ ἀρχαιολογία ἔσχε τὸν Ἀριστοτέλην αὐτῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Winckelmann. Ἀλλὰ σήμερον τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Αὐτὰ τὰ καθολικώτατα τῶν ἀρχαιολογικῶν πνευμάτων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὁ Brunn, ὁ Perrot, δὲν δύνανται νὰ ἐννοηθῶσιν ἄνευ τῆς συνδρομῆς φάλαγγος ὅλης ἐρευνητῶν, παρ' οἷς ἡ ἔρευνα ἢ περιορίζεται εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν μονογραφίαν ἢ εὐρύνεται τὸ πολὺ εἰς τὴν σύνθεσιν μικρῶν μόνων τμημάτων τῆς ὅλης ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης.

Τὴν δ' ἐπιδίωξιν ταύτην τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ἀπαρτισμῷ συλλογῶν ὕλης ἀναφερομένης εἰς ὅλα τμήματα τῆς ἀρχαιολογικῆς μαθήσεως εὑρίσκομεν ἤδη ἐνωρίς. Ἤδη κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα παρουσιάζονται ὑπὸ Ὁλλανδῶν ἰδίως ἀρχαιολόγων ἀπαρτιζόμενοι οἱ λεγόμενοι *Θησαυροί*, συλλογαὶ ἀρχαιολογικῶν μνημείων, ἰδίως τῆς ἰταλικῆς ἀρχαιότητος, ἔργα κολοσσιαῖα καὶ πολύτιμα, ἅτινα καίπερ ἐν πολλοῖς ἀπαρχαιωθέντα δὲν εἶνε καὶ τὴν σήμερον ἄχρηστα. Τοιαῦται εἶνε αἱ συγγραφαὶ τοῦ Γρονοβίου καὶ Γραιβίου, εἰς ἃς ἐπηκολούθησαν κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα αἱ τοῦ Sallengre, Polenus, Montfaucon καὶ ἄλλων. Ἔκτοτε ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη δὲν ἔπαυσε περισυλλέγουσα εἰς ὀγκώδεις τόμους ὡς εἰς ταμεῖα πολύτιμα τὴν διὰ τῆς ἐρεύνης πλείστων ὅσων ἀρχαιοδιφῶν συγκομιζομένην καὶ αὐξανομένην ὕλην καὶ οἱονεὶ συνάγουσα εἰς μίαν κοίτην τὰ πολυχεύμονα ρεύματα τῆς καθ' ἕκαστον εἰδικῆς περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ζητήσεως. Ἀλλ' ἰδίως τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἐπιβολὴ εἶνε ἡ μετὰ κριτικωτέρας ἐπιστασίας καὶ εὐρυτέρας ἐρεύνης περισυναγωγὴ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὕλης εἰς τοιούτους πανδέκτας μαρτυροῦντας τὴν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μεγίστην πρόοδον τῆς ἀρχαιολογίας. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐπιγραφικῇ τηλαυγῆ δείγματα τῆς τοιαύτης ἐπιστημονικῆς δράσεως πρόκεινται τὰ μεγάλα συντάγματα τῶν ἑλληνικῶν, ἀττικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραφῶν (Corpus inscriptionum Graeca-

[1] Die attischen Grabreliefs herausgegeben im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften zu Wien von *Alexander Conze* unter Mitwirkung von *Adolph Michaelis, Achilleus Postolakkas, Robert von Schneider, Emanuel Loewy, Alfred Brückner.* Band I. Tafeln I-CXVII. Berlin. Verlag von W. Spemann. 1893. Ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων τευχῶν, ὧν ἕκαστον τιμᾶται 60 μάρκων.

rum, Corpus inscriptionum Atticarum, Corpus inscriptionum Latinarum), ἐν οἷς διετρανώθη τὸ κριτικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀκαταπόνητος ἀληθῶς δραστηριότης ἀνδρῶν οἷοι ὁ Boeckh, Mommsen, Kirchhoff, Dittenberger, Köhler, Henzen, Hübner, ὅπως ἀναφέρω μόνον τοὺς ὀνομαστοτάτους τῶν πρωτεργατῶν. Οὐδὲ περιωρίσθη κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἡ τοιαύτη συνθετικὴ κίνησις εἰς μόνην τὴν ἐπιγραφικήν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὅσα τμήματα τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης ἔτυχον ὁμοίας εἰδικῆς ἅμα καὶ γενικῆς ἐπεξεργασίας. Ἰδίως δ' ἐστράφη ἡ προσοχὴ τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων περὶ τὴν συλλήβδην διαλεύκανσιν καὶ συντέλεσιν τοιούτων σειρῶν μνημείων, ἅτινα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχουσι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ὁμοίας τεχνοτροπίας περὶ τὴν αὐτὴν ὕλην διατριβούσης, ἀφ' ἑτέρου δ' ὑπερφαίνουσι καὶ ἐν μέσῳ τῆς μεγίστης ποικιλίας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν κοινούς τινας σκοπούς καὶ κοινάς τινας ἰδέας, αἵτινες τότε μάλιστα γίνονται σαφεῖς, ὅταν μελετηθῇ τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων καὶ συγγενῶν τεχνουργημάτων.

Ἐν τῷ πνεύματι δὲ τούτῳ εἰργάσθη κατὰ τὸν

Ἡ στήλη τοῦ δισκοφόρου

ἡμέτερον αἰῶνα ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ὁ Ἐδουάρδος Gerhard, ὅστις οὐ μόνον σειρὰς ἀγγειογραφιῶν καὶ τυρρηνικῶν κατόπτρων ἐξέδωκεν, ἀλλὰ καὶ συνέλαβε τὸ σχέδιον ἐκδόσεως πλήρους συλλογῆς τῶν τυρρηνικῶν ἐπὶ σαρκοφάγων ἀναγλύφων. Ὁποῖον δὲ τὸ εἰς τὸν Gerhard προκείμενον σαφὲς πρόγραμμα τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν, οὐ παρίσταται εἰσηγητής, χαρακτηριστικώτατα δηλοῖ τὸ ἀπόρθεγμα αὐτοῦ, ὅτι « Ὁ ἰδὼν ἓν μόνον μνημεῖον τέχνης οὐδὲν εἶδεν, ὁ δὲ μυρία ἰδὼν ἓν εἶδεν ».

Ἀλλὰ τὸ μέγα ἐκεῖνο πρόγραμμα τοῦ Gerhard, ἡ περισυλλογὴ τῶν ἀρχαίων μνημείων κατὰ εἴδη, μόνον κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ τῆς ἐντελείας ἐκείνης καὶ κριτικῆς ἣν ἀπαιτεῖ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη. Εἰς τοὺς συγχρόνους ἡμῶν ἀρχαιολόγους ἠδύνατο μὲν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρώτη βάσις τὸ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως ὑπὸ τῶν ριλαρχαίων καὶ ἀρχαιολόγων περισυνειλεγμένον ὑλικόν, καθίστατο δὲ δυνατὴ ἡ κριτικὴ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἐκείνου ὑλικοῦ μελέτη καὶ ἀνακάθαρσις διὰ τῆς ἐν τοῖς δημοσίοις μουσείοις καὶ ταῖς διαφόροις ἰδιωτικαῖς συλλογαῖς αὐτοψίας. Οὐ μόνον τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εὐκολύνουσι σήμερον εἴπερ ποτὲ τοιαύτας μελέτας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναπαράστασις τῶν μνημείων ἀπέβη εὐχερεστέρα καὶ τελειοτέρα ἕνεκα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, τῆς τελειοποιήσεως καὶ τῶν εὐωνοτέρων τιμῶν τῶν νεωτέρων ἀναπαραστατικῶν μεθόδων, εἰς ἃς ἤγαγεν ἡ καταπληκτικὴ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πρόοδος τῆς φωτογραφίας καὶ φωτοτυπίας. Ἡ δ' ἐπίσημος ὑπὸ ἀρχαιολογικῶν καθιδρυμάτων καὶ ἀκαδημιῶν ὑποστήριξις τῶν τοιούτων ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρήσεων κατέστησαν οὕτως εἰπεῖν τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν διεθνῆ, καὶ οἱ ἄνδρες εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τῶν τοιούτων ἔργων εὑρέθησαν εἰς τὴν εὐάρεστον θέσιν νὰ ἔχωσι περὶ ἑαυτοὺς ῥάλαγγα ὅλην ἐρευνητῶν, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς κανόνας τῆς προηγμένης ἀρχαιολογικῆς μεθόδου ἐργαζομένων. Ἐν δὲ τῇ προαγωγῇ καὶ γενναίᾳ ὑποστηρίξει τοιούτων μεγάλων ἀρχαιολογικῶν δημοσιεύσεων πρωτοστατοῦσιν αἱ ἀκαδημίαι τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Βερολίνου, συνεπικουρούμεναι ὑπὸ τῶν ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἀθήναις γερμανικῶν ἀρχαιολογικῶν ἱνστιτούτων. Διὰ τοιαύτης ὑποστηρίξεως ἠδυνήθη ὁ μὲν Brunn νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἔκδοσιν τῆς συλλογῆς τῶν ἀναγλύφων τῶν τυρρηνικῶν τεφροδόχων κιστίδων, ἣν ἔπειτα ἀνέλαβεν ὁ Körte, εἰς ὃν ἀνετέθη καὶ ἡ συνέχεια τῆς γεραρδείου συλλογῆς τῶν τυρρηνικῶν κατόπτρων, ὁ δὲ Matz προκατήρξατο τοῦ συντάγματος τῶν ἀρχαίων ἐγγλύπτων σαρκοφάγων, ὅπερ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀναλαβὼν ἤρχισεν ἐκδίδων ὁ Robert, καὶ ὁ Kekulé ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀρχαίων ἐξ ὀπτῆς γῆς εἰδωλίων. Διὰ δὲ τῆς τοιαύτης ἀκαταπονήτου ἐργασίας προκεινται εἰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας σειραὶ ὅλαι ἀρχαίων μνημείων ὁμοταγῶν, ἄριστα ἐκδεδομένων καὶ μετ' ἐκτάκτου φιλοκαλίας ἅμα καὶ ἀκριβείας ἀναπαρισταναμένων, ποικιλωτάτας μὲν ἐχόντων τὰς καθ' ἑκάστην μορφάς, διαπνεομένων δὲ ὑπὸ μιᾶς ἐν ὅλῳ ἀρχικῆς ἰδέας, ἧς πρόκειται εἴπερ ποτὲ σαφεῖς αἱ διάφοροι φάσεις καὶ μεταπτώσεις. Ὁ φίλος τῆς ἀρχαίας τέχνης δὲν δύναται πλέον νὰ παραπονεθῇ, ὅτι ἔχει πρὸ αὐτοῦ *ἓν μόνον* μνημεῖον, ἤτοι *οὐδὲν* κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Gerhard, ἀλλὰ δύναται νὰ προβῇ μετὰ θάρρους εἰς τὴν ἐν τοῖς προκειμένοις πολλοῖς μνημείοις διάγνωσιν τῆς ἑνότητος, τῆς ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἐνυποκρυπτομένης ἑνιαίας ἰδέας.

Β'

Εἰς τὰς τοιαύτας δημοσιεύσεις, δι' ὧν παρέχεται ἑνότης εἰς τάξεις ὅλας μνημείων συνανηκόντων ἀλλήλοις, πολύτιμος προσθήκη ὑπῆρξεν ἡ συλλογὴ τῶν ἀττικῶν ἐπιταφίων ἀναγλύφων. Οὐ μόνον ἡ ἀρχαία τέχνη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βίος καὶ ἡ γνῶσις τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων περὶ μελλούσης ζωῆς μέλλουσι διὰ ταύτης τῆς συλλογῆς νὰ διαρωτισθῶσιν ἐξόχως. Ὅπερ δὲ σπουδαιότατον, ἡ ποικίλη αὕτη διαρώτισις ἀνάγεται εἰς τὴν τέχνην, τὸν βίον, τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας ἐκείνου τῶν ἑλληνικῶν λαῶν, ὅστις ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς καλλιτεχνικῆς ἐντελείας καὶ εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἡμερώσεως τῶν ἠθῶν, τοῦ ἀττικοῦ. Ἡ ἐν παλαιοτέροις φύλλοις τῆς *Ἑστίας* δημοσίευσις τῆς ἐξαιρέτου πραγματείας τοῦ κ. Τσούντα τῆς ἐπιγραφομένης *Οἱ τάφοι τῶν ἀρχαίων*[1] μὲ ἀπαλλάσσει τοῦ περιττοῦ κόπου νὰ ἐνδιατρίψω περὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἔθαπτον οἱ ἀρχαῖοι ἐν τοῖς διαφόροις χρόνοις καὶ τῶν εἰδῶν τῶν τάφων. Ἐκ τῆς πραγματείας ἐκείνης μανθάνει ὁ ἀναγνώστης σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐπελθούσας σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν Ἑλλήνων ὡς πρὸς τὴν περὶ μελλούσης ζωῆς ἰδέαν, μεταβολὰς ἐκδηλουμένας καὶ διὰ τοῦ τρόπου τῆς κηδείας τῶν νεκρῶν, τῆς κατασκευῆς τῶν τάφων, τῆς διαφόρου ταφῆς τῶν κατατιθεμένων ἐν τοῖς τάφοις κτερισμάτων καὶ τῶν ἐπὶ τῶν νεκρικῶν ἀγγείων παραστάσεων. Εἶνε λοιπὸν τὰ κατὰ τὴν ταφὴν ἔθιμα καὶ αὐτὴ ἡ διακόσμησις τῶν τάφων ἰδιάζουσα φάσις τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων, πολλὰ διδάσκουσα καὶ ἀξία ἰδίας μελέτης ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις. Ἀπὸ τῶν τάφων προσπνέει ἡμᾶς ἐξαίρετόν τι ἄρωμα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ἡ ποίησις ἐκείνη τοῦ θανάτου ἔχει ἰδιάζον τι θέλγητρον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, καὶ εἴτ' ἐν τοῖς νεωτέροις μυρολογίοις ἐκδηλοῦται, εἴτ' ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τάφων ἐνετυπώθη διὰ τῆς σμίλης, μαρτυρεῖ ἔξοχον στοργὴν πρὸς τοὺς νεκρούς. Ἡ δὲ στοργὴ αὕτη σπανίως ποτὲ γεννᾷ κατάπληξιν καὶ φόβον πρὸ τῆς ἰδέας τοῦ θανάτου, συνήθως δὲ πληροῖ τὴν ψυχὴν πόθου γλυκυθύμου, πένθους ἡμέρου, μυστηρίου τινός, οὗ ἡ λύσις δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητηθῇ ἐν τῷ ἀδιαδύτῳ καὶ σκοτεινῷ κόσμῳ τῶν νεκρέων, ἀλλὰ μεταξύ που αὐτοῦ καὶ τοῦ χαρμοσύνου βίου τῆς παρούσης ζωῆς.

Καὶ διακρίνει μὲν ὁ τοιοῦτος χαρακτὴρ καὶ τὸ τοιοῦτον αἴσθημα ἰδιαζόντως τὴν ἑλληνικὴν ἐπιτύμβιον τέχνην, ἰδιαίτατα δὲ πάντων τὰ ἀττικὰ ἀνάγλυφα. Καὶ εἶχον κατὰ ταῦτα δίκαιον οἱ εἰσηγηταὶ τοῦ ἔργου, γράψαντες ἐν τῇ ἀγγελίᾳ, δι' ἧς ἐγνωρίζετο εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἡ μέλλουσα ἔκδοσις τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιταφίων ἀττικῶν ἀναγλύφων, ὅτι «ἀνεπίδεκτον πάσης συζητήσεως εἶνε τὸ γενικῶς ἀνθρώπινον ἐνδιαφέρον ὅπερ παρέχουσιν ἐκ τῶν νεκρικῶν μνημείων πάντων τῶν χρόνων καὶ λαῶν ἰδίως τὰ ἑλληνικά, μεταξὺ δὲ τούτων ἐξόχως τὰ ἀττικά ».

Ἡ τοιαύτη καλλιτεχνικὴ ἅμα καὶ φιλοσοφική, ἐθιμολογικὴ καὶ ἱστορικὴ σημασία τοῦ εἴδους τούτου τῶν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος περισωθέντων μνημείων δὲν ἠδύνατο νὰ διαλάθῃ τοὺς ἀρχαιολογοῦντας. Καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ ὁ γενόμενος εἰσηγητὴς τῆς ἰδέας τῆς ἐν ἑνὶ συντάγματι ἐκδόσεως τῶν ἀττικῶν ἐπιταφίων ἀναγλύφων ὑπῆρξεν ὁ διακεκριμένος ἀρχαιολόγος Ἀλέξανδρος Conze, τὴν δὲ ἀναγκαίαν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου ἠθικὴν ἀρωγὴν καὶ ὑλικὴν χορηγίαν παρέσχεν ἡ ἐν Βιέννῃ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, συνεπίκουρον ἐν τῇ προαγωγῇ τοῦ ἔργου ἔχουσα τὸ αὐτοκρατορικὸν γερμανικὸν ἀρχαιολογικὸν ἱνστιτοῦτον. Ἀληθῶς ἄνευ γενναίας ὑποστηρίξεως καὶ δαπάνης δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ περισυναγωγὴ τοῦ πλήθοντος ὑλικοῦ, ἡ κριτικὴ αὐτοῦ ἐκκάθαρσις, ἡ πιστὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἅμα ἀναπαράστασις. Ἐχρειάσθη πολύμοχθος ἐργασία πολλῶν ἐτῶν καὶ συνδρομὴ πολλῶν ἀνδρῶν, ὅπως τοιοῦτον ἔργον μεγάλης ἐπιβολῆς δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Τὰ ἐπιτάφια ἀττικὰ ἀνάγλυφα δὲν εὑρίσκονται πάντα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, κατὰ χώραν ἢ ἐν τοῖς δημοσίοις μουσείοις τῶν Ἀθηνῶν. Πλεῖστα ὅσα εὑρηνται λανθάνοντα ἐν αὐλαῖς καὶ γωνίαις τῶν Ἀθηνῶν. Πολλὰ αὐτῶν ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν, τινὰ δ' ἀπὸ αἰώνων κοσμοῦσι τὰ ἀρχαιολογικὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης ἢ ἰδιωτικὰς συλλογάς. Παρίστατο λοιπὸν ἀνάγκη μακρᾶς ἀλληλογραφίας, ἐπισκέψεων εἰς μουσεῖα, ἐκδρομῶν πρὸς ἀνακάλυψιν κεκρυμμένων μνημείων, ζητήσεων δυσχερῶν πρὸς ἀνεύρεσιν ἢ ἀναγνώρισιν ἀναγλύφων γνωστῶν ἐξ ἀρχαιοτέρων δημοσιεύσεων, ἀλλὰ λανθανόντων ἢ ἐκλελοιπότων, ἀποτυπώσεων τῶν ἀναγλύφων ἢ ἐκμαγείων, σχεδιάσεων καὶ φωτογραφήσεων. Ἡ δὲ τοιαύτη προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, περὶ ἧς ἑκάστοτε ὑπέβαλλεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Βιέννης τὰς προσηκούσας ἐκθέσεις ὁ τὸ ἔργον διευθύνων Conze, εἶνε ἀξία θαυμασμοῦ ὄχι ὀλιγώτερον αὐτῆς τῆς δημοσιεύσεως, δι' ἧς τὸ μετὰ πόνου συλλεχθὲν καὶ διὰ τῆς κριτικῆς ἐκκαθαρθὲν, σοφῶς ὑπομνηματισθὲν καὶ φιλοκάλως ἀναπαρασταθὲν μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας πλούσιον ὑλικὸν ἔμελλε νὰ γείνῃ κοινὸν κτῆμα τοῦ ἀρχαιολογικοῦ κόσμου.

Εἶνε δὲ ἡ ἔκδοσις τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιταφίων ἀττικῶν ἀναγλύφων τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς μεγάλης ἰδέας περὶ ἐκδόσεως τῆς ὅλης σειρᾶς τῶν καθ' ὅλου ἐπιταφίων ἑλληνικῶν ἀναγλύφων. Τῆς ἰδέας ταύτης ἡ πρώτη ἔμπνευσις ἐπῆλθεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1860 εἰς τὸν Ἀδόλφον Michaelis, ὅστις ἔκτοτ' ἔθηκε τὰς προκαταρκτικὰς τοῦ ἔργου βάσεις. Ἀλλ' εἰς τὸν μετ' αὐτοῦ τότε ἐν Ἀθήναις συνδιατρίβοντα καὶ συνεισηγητὴν τῆς αὐτῆς ἰδέας Conze ἐπερυλάσσετο ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου, ἥτις καὶ προθύμως ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῆς Βιέννης, ὅτε οὗτος ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν τὴν περὶ τοῦ προκειμένου αἴτησιν τῇ 20 Ἀπριλίου 1873. Πρόθυμος δὲ συναρωγὸς παρέστη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Michaelis, παραχωρήσας εἰς τὸν Conze πάντα τὰ τέως ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθέντα στοιχεῖα τῆς μελετηθείσης μεγάλης ἐπιχειρήσεως. Διὰ δὲ τῆς ἀκαταπονήτου ἐργασίας τῶν εἰς τὸ ἔργον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Conze συντελεσάντων πολλῶν ἐρευνητῶν, τῆς προθύμου συναντιλήψεως τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν διευθύνσεων συλλογῶν καὶ μουσείων κατέστη τέλος δυνατὴ ἡ περισυλλογὴ τῆς ὕλης καὶ ἡ ἔναρξις τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κολοσσιαίου ἔργου. Ἀλλ' ὁποία ἡ ἀπαιτηθεῖσα τεραστία ἀληθῶς ἐργασία σαφῶς δηλοῦται ἐκ τῶν ἐκθέσεων τοῦ Conze περὶ τῆς προκαταρκτικῆς ἐργασίας τῆς ἀπαιτηθείσης διὰ τὸ σύνολον τῶν ἑλληνικῶν ἐπιταφίων ἀναγλύφων, ὧν τὰ ἀττικὰ εἶνε τὸ τηλαυγὲς πρόσωπον. Δικαίως δ' ἔγραφεν ὁ Conze ἐν τέλει τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκθέσεως· «Πάντες οἱ συνεπιλαμβανόμενοι τοῦ ἔργου καὶ προθυμούμενοι νὰ ἀποστείλωσιν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν εἰδήσεις, περιγραφάς, σχεδιογραφήματα, φωτογραφίας ἢ ἐπὶ χάρτου ἔκτυπα δὲν θὰ ἐπισύρωσι

[1] *Ἑστία* 1887 τόμ. Β' σ. 441 κ. ἑ. 458 κ. ἑ. 418 κ. ἑ. 489 κ. ἑ.

μόνον τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ καὶ θὰ κριθῶσιν ἄξιοι μεγάλης ἐκδουλεύσεως καὶ τῆς χαρᾶς, ὅτι συνετέλεσαν εἰς ἐργασίαν μέλλουσαν νὰ νοιξῇ ἐντελῶς πρὸς γνῶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης πηγήν, ἥτις δὲν ἔχει μέχρι τοῦδε γνωσθῆ ἐπαρκῶς ».

Τὴν δὲ ποικίλην ἐργασίαν τὴν ἀπαιτηθεῖσαν πρὸς συντέλεσιν τοῦ ἔργου καὶ παρασκευὴν τῆς δημοσιεύσεως καὶ μόνου τοῦ τμήματος τῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων, εἰς ὃ ἕνεκα τῶν μεγάλων δαπανῶν ἠναγκάσθη ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ περιορισθῇ ἡ βιεννναία Ἀκαδημία, δεικνύει ἡ ἐν τοῖς δικαίοις αὐτῆς εὐχαριστηρίοις παράζευξις πολλῶν ὀνομάτων ἐκ διαφόρων κύκλων. Αἱ κυβερνήσεις καὶ ἀρχαί, ἡ διπλωματία, ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη, αὐτὴ ἡ προθυ-

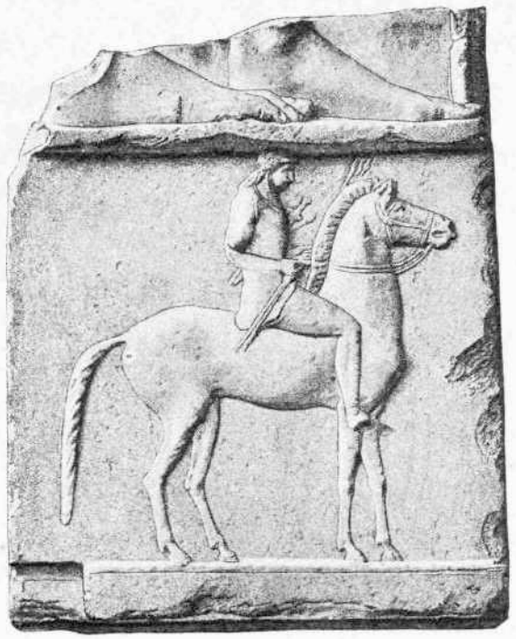

Στήλη τοῦ ἐφίππου νεανίου

μία ἰδιωτῶν ῥεκτῶν καὶ πρακτικῶν ἐχρειάσθη νὰ συμπράξωσιν. Ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἡ γενικὴ ἐφορεία τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τὸ γερμανικὸν ἀρχαιολογικὸν ἰνστιτοῦτον μετὰ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας κ. Kosjek καὶ ὁ πρώην νομισματογνώμων κ. Ἀχιλλεὺς Ποστολάκκας, ὁ μακαρίτης Lolling καὶ τὸ βιβλιοπωλεῖον Βίλμπεργ, ὁ φωτογράφος Κωνσταντῖνος Ἀθανασίου καὶ πλεῖστοι ἰδιῶται ἀξιοῦνται ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τοῦ Conze ἰδίας μνείας ὡς συντελέσαντες εἰς τὸ μέγα ἔργον, οὗ τὸ πρῶτον τεῦχος χαίρων μετὰ τοιαύτην πολύπονον ἐργασίαν ἠδυνήθη νὰ παραδώσῃ ὁ Conze εἰς τὴν δημοσιότητα τῷ 1890. Ἀλλ' οἱ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐργασθέντες, οἵτινες καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρήθησαν ἄξιοι νὰ μνημονευθῶσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἔργου ὡς συνεργάται τοῦ Conze, εἶνε ὁ Ἀδόλφος Michaelis, ὁ Ἀχιλλεὺς Ποστολάκκας, ὁ Ῥοβέρτος von Schneider, ὁ Ἐμμανουὴλ Loewy καὶ ὁ Ἀλφρέδος Brückner.

Γ'

Τὸ ὅλον ἔργον προϋπελογίσθη εἰς δέκα καὶ ὀκτὼ τεύχη εἰς σχῆμα τέταρτον, ὧν ἕκαστον, ἀποτελούμενον ἐξ εἰκοσιπέντε πινάκων καὶ κειμένου ἀναφερομένου εἰς αὐτούς, ἐκδίδεται περίπου καθ' ἑξαμηνίαν. Ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν τευχῶν θαυξηθῇ μόνον ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελεν ἀποβῇ τοῦτο ἀναγκαῖον ἕνεκα νέων εὑρημάτων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δημοσιεύσεως.

Πρόκεινται δὲ ἤδη πέντε τεύχη, περιλαμβάνοντα ἐν ὅλῳ 125 πίνακας, ὧν 117 συναποτελοῦσι τὸν πρῶτον τόμον τοῦ ἔργου μετὰ 130 σελίδων κειμένου, ἐν αἷς περιγράφονται 616 ἀνάγλυφα, παρέχονται δὲ καὶ τινες εἰκόνες.

Τὸ πλῆθος τῶν σωζομένων ἐπιταφίων ἀττικῶν παραστάσεων θέλει περιληφθῇ πλῆρες εἰς ταύτην τὴν δημοσίευσιν, ἐκδιδομένων οὐ μόνον τῶν ἀναγλύφων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ ἄλλως λείου λίθου διὰ χρωμάτων ἐζωγραφημένων εἰκόνων.

Θέλει δὲ περιλάβει ἡ συλλογὴ τὴν ὅλην γνωστὴν καὶ δι' ἀτρύτων, ὡς εἴδομεν, κόπων συλλεχθεῖσαν ὕλην ἐν ὅλοις τοῖς σωζομένοις ἀντιτύποις, καὶ δὴ μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Τὰ δὲ χριστιανικὰ ἐπιτάφια μνημεῖα δὲν θέλουσι περιληφθῇ εἰς ταύτην τὴν συλλογήν. Ἡ ἐξαίρεσις δὲ αὕτη εἶνε λυπηρὰ μέν, ἀλλ' εὔλογος. Οὐ μόνον ἡ τέχνη παρακμάζει τότε πλέον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη ἐκτέλεσις εἶνε διάφορος καὶ τὰ σύμβολα εἶνε νέα καὶ μικρὰν μόνον ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀττικῶν ἀναγλύφων παρουσιαζόμενον κόσμον. Εἶνε μὲν κοινὸς ὁ θάνατος, ἀλλ' ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ μετεβλήθη οὐσιωδῶς διὰ τῆς νέας θρησκείας, καὶ αἱ παραστάσεις ἀπορρέουσιν ἀπὸ νέων ὅλων ἰδεῶν. Τὴν δὲ θλῖψιν ἐπὶ τῇ παραλείψει τῆς διὰ τὸν μεσαιωνικὸν ἡμῶν βίον ἄλλως ἀξιολόγου ταύτης σειρᾶς τῶν χριστιανικῶν ἐπιταφίων μνημείων μετριάζει πως ἡ προσοχὴ ἣν περὶ ταῦτα κατέβαλον μέχρι τοῦδε δύο κυρίως ἐρευνηταί, ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἐν Ἱεροσολύμοις θανὼν Ῥῶσος ἀρχιμανδρίτης Ἀντωνῖνος καὶ ὁ Γάλλος καθηγητὴς Bayet. Ἀλλ' αἱ δημοσιεύσεις τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς εἰσαγωγὴ μόνον καὶ παρόρμησις μελλούσης ποτὲ συλλογῆς τῶν χριστιανικῶν μνημείων ἀναλόγου πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς βιεννναίας Ἀκαδημίας ἐπιχειρηθεῖσαν ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων. Τοιαύτη δ' ἔκδοσις, ἐνδιαφέρουσα εἰδικώτερον ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐπεχειρεῖτό ποτε ἐν Ἑλλάδι καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων.

Προκειμένου δὲ πλήθους πολλοῦ μνημείων, οἱ ἐκδόται τῶν ἐπιτυμβίων ἀττικῶν ἀναγλύφων ἐν τοῖς πρώτοις ἔδει νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς προσηκούσης αὐτῶν κατατάξεως ἐν τῇ ἐκδόσει. Ὡς πρώτη δὲ διαίρεσις ἐπεβλήθη ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἡ χρονολογική. Κατενεμήθησαν λοιπὸν τὰ μνημεῖα εἰς τρεῖς μεγάλας διαιρέσεις, πρῶτον μὲν μέχρι τῶν περσικῶν πολέμων, δεύτερον δὲ εἰς τὰ ἀπὸ τῶν περσικῶν πολέμων μέχρι Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ τρίτον ἀπὸ τούτου μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων.

Καὶ τὴν μὲν πρώτην τάξιν τῶν μνημείων παρέχει ἡ ἀρχαιότροπος ἀττικὴ τέχνη, μεθ' ἧς συμβαδίζει

ἐν τῷ πολιτεύματι τῶν Ἀθηνῶν ἡ μείζων ἐμμονὴ πρὸς τὰ πατροπαράδοτα καὶ τις δυσκαμψία τῶν ἠθῶν, ὑποχωροῦσα μετὰ τοὺς νικηφόρους τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνας ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὡς δὲ ἡ πολιτεία, γίνεται τότε σὺν τῇ ἀθηναϊκῇ ἡγεμονίᾳ ἐλευθεριωτέρα καὶ ἡ κοινωνία, ἀποβαίνουσι δὲ καὶ τὰ ἤθη εὐρυθμότερα καὶ μᾶλλον κεκινημένα, συμμεταβάλλονται δὲ καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις καὶ ἡ τέχνη συναναπτύσσεται καὶ συνεξευγενίζεται καὶ ἐπὶ τῶν τάφων ὡς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὑπείκουσα εἰς τὸ νέον πνεῦμα τὸ ἐμφυσηθὲν εἰς τὸν λίθον διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Φειδίου. Ἔκτοτε οἱ ἐπιτύμβιοι λίθοι τῆς Ἀττικῆς παρακολουθοῦσιν ἔν τε τῇ τεκτονικῇ αὐτῶν κατασκευῇ καὶ τῇ γλυπτικῇ διακοσμήσει καὶ ταῖς παραστάσεσι τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀττικῆς τέχνης καὶ τὰς διαφόρους τάσεις τοῦ ἀττικοῦ πνεύματος.

Ἀλλ' ἐπὶ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων οὐ μόνον τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν μεταβάλλεται καὶ τὰ ἀττικὰ ἤθη λαμβάνουσι νέαν τροπήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ταφῶν νομοθεσίαν ἐπέρχεται οὐσιώδης μεταβολή, εἰσηγουμένου Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Ὁ υἱὸς τοῦ Φανοστράτου, ὃν ἐπέβαλεν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ δεκαετίαν (317-307 π.Χ.) ὡς ἐπιστάτην ὁ Κάσσανδρος, ἐκρίθη διαφόρως ὑπό τε τῶν συγχρόνων αὐτῷ καὶ τῶν νέων ἱστορικῶν. Ἀλλ' ἀναντίρρητον ὅμως εἶνε, ὅτι ὁ παράδοξος ἐκεῖνος ἀνήρ, οὗ ἡ ψυχὴ ἦτο κρᾶμα ἀρετῶν καὶ κακιῶν, ὁ φιλόσοφος ἅμα καὶ κομψευόμενος, ὁ ξανθιζόμενος τὴν κόμην καὶ ὑπαλειφόμενος τὸ πρόσωπον καὶ ἐγχρίων ἑαυτὸν διὰ μύρων πολυτελῶν, ὁ ἄσωτος καὶ θηλυδρίας, ὑπῆρξε καὶ ὁ ἐπανορθώσας τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως καὶ εἰσαγαγὼν θεσμοὺς διαρρυθμίζοντας πολλαχῶς τὰ ἄλλως ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐν μέρει δι' αὐτοῦ ὀρθειρόμενα δημόσια ἤθη. Μεταξὺ δὲ τούτων τῶν νόμων τοῦ Φαληρέως ὑπῆρξε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κικέρωνος (Legg. II 26) καὶ ὁ κανονίζων ἄλλως ἢ πρότερον τὰ περὶ τῶν τάφων. Καὶ δὴ διέταξεν ὁ Δημήτριος, ὅπως ἀπαγορεύηται τὸ ἐξῆς ἐπὶ τῶν τάφων ἐπίθεσις χώματος γῆς, ἐπιτίθηται δὲ μόνον στήλη τρίπηχυς τὸ πολὺ τὸ ὕψος ἢ τράπεζα ἢ κάλπις, ἐπέστησε δὲ ἴδιον ἄρχοντα πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν τοιούτων διατάξεων. Ἡ δ' ἐπίδρασις τῆς τοιαύτης νομοθετικῆς προνοίας Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ ἡ διαταχθεῖσα αὐστηρὰ ἐπιτήρησις γίνεται αἰσθητὴ ἀληθῶς καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἡ δ' ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων ἐπερχομένη μεταβολὴ ὁρίζει ἀφ' ἑαυτῆς τὴν μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους διαίρεσιν τῶν ἐπιτυμβίων ἀττικῶν ἀναγλύφων εἰς δύο χρονικὰ ὅρια.

Καὶ τὰ μὲν μέχρι τῶν περσικῶν χρόνων μνημεῖα, ὧν ὀλίγα μόνον περιεσώθησαν, δὲν ἤγαγον εἰς ἀνάγκην ὑποδιαιρέσεως αὐτῶν. Ἄλλως δ' ἔχει τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην τάξιν, τὴν ἀπὸ τῶν περσικῶν πολέμων μέχρι τοῦ Φαληρέως καὶ ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Τὸ πλῆθος τῶν εἰς τὰς δύο ταύτας τάξεις ἀναγομένων μνημείων οὐ μόνον δυνατὴν κατέστησεν, ἀλλὰ καὶ ἐπέβαλε τὴν ὑποδιαίρεσιν κατὰ τύπους. Οὕτως οὐ μόνον ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἔποψιν γίνονται διὰ τῆς τοιαύτης ὑποδιαιρέσεως αἰσθηταὶ αἱ διάφοροι ἐκφάνσεις τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἔποψιν τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἠθικοῦ κόσμου τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων εἰσδύομεν βαθύτερον εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν, καὶ καθίστανται εἰς ἡμᾶς εὐχερέστερα ἡ κατανόησις καὶ ἑρμηνεία τῶν ἐνδιαθέτων νοημάτων τοῦ μεγάλου ἐκείνου λαοῦ, εὑρισκομένου πρὸ τοῦ μυστηρίου τοῦ θανάτου.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Γ'.

Εἶναι ἤδη δεκαοκταετὴς ὁ Νικόλαος Βερτῆς. Ἀπὸ τετραετίας μαθητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ, πρὸ ἔτους μόνον ἠδυνήθη νὰ ἀνέλθῃ τὴν βαθμίδα τῆς δευτέρας τάξεως.

Ὁ δὲ γυμνασιάρχης του ἐδήλωσε κατηγορηματικώτατα τὰ ἑξῆς εἰς τὸν θετὸν αὐτοῦ πατέρα.

— Ὅπως πηγαίνει αὐτὸ τὸ παιδί, θὰ κάμῃ ἄλλα τρία χρόνια εἰς τὴ δευτέρα τάξι, ἂν δὲν ἀποβληθῇ. Καὶ ὑπομονὴ ἂν δὲν ἔπερνε τὸ κεφάλι του. Ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι ὅλος πνεῦμα καὶ εὐφυΐα ἀδάμαστη. Συχαίνεται ὅμως τὰ γράμματα, ὅπως συχαίνεται τὴν τάξι καὶ τὴν εὐπρέπεια. Ρέμπελο παιδί, κύριε λοχαγέ. Πρέπει νὰ τὸ προσέξετε, ἀφοῦ τὸ ἀγαπᾶτε τόσο.

Καὶ τί περισσότερον νὰ πράξῃ ὁ ἀτυχής; Ἀπέκαμνε καὶ ἐξηντλεῖτο εἰς νουθεσίας. Ἀλλὰ ἦτο τόσον θερμὸν τὸ φίλτρον, καὶ τόσον ἀνίσχυρος ἡ θέλησις αὐτοῦ, ὅπως τῷ ἐπιβληθῇ, ὥστε αἱ συμβουλαὶ ἐλάμβανον τὸν τύπον παρακλήσεων καὶ ἱκεσιῶν. Δὲν εἶχε κἂν τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐπιτιμήσῃ. Καὶ ὅμοιαι ἐπανελαμβάνοντο κατὰ πᾶσαν νέαν τοῦ Νικολάου παρεκτροπὴν ἐν ἐκχειλίσει ἄλγους πικροῦ.

Μή, Νίκο, μὴ παιδί μου, μὲ πικραίνεις τόσο· τὸ βλέπεις ὅλαις μου τῆς ἐλπίδες σὲ σένα τῆς κρέμασα. Δόσε μου τὴν εὐτυχία νὰ περιφανεύωμαι μιὰ μέρα γιὰ σένα, δόσε μου τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ λαχτάρα μου, τὰ δάκρυά μου δὲν θὰ πάνε χαμένα. Τὸ βλέπεις ἄλλο δεσμὸ στὸν κόσμο δὲν ἔχω· μοῦ φαίνεται ὅτι ἤσουν πάντα δικός μου, ὅτι ἐγεννήθηκες στὰ χέρια μου. Καὶ ἡ διασκέδασις καὶ ἡ χαρὰ χρειάζονται στὰ παιδια, ὅπως στὰ λουλουδια ὁ ἥλιος. Ποιὸς λέει ὄχι; Ἀλλὰ διασκέδασις ἄξια τιμίου παιδιοῦ, ἀλλὰ μὲ φίλους ποῦ νὰ μὴ καταισχύνῃ καὶ ἐσένα καὶ ἐμένα ἡ συντροφιά τους. Εἶμαι, πές, πατέρας σου· καὶ τὸ ὄνομά μου θὰ σοῦ τὸ δίνα κ' αὐτό, ἂν δὲν εἶχες τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα σου, τιμίου, ἐργατικοῦ στρατιώτου, ποῦ σὲ ἐλάτρευε, καὶ ποῦ δὲν μοῦ ἐπιτρέπει ἡ συνείδησις νὰ θελήσω νὰ τὸ πετάξῃς στὸ δρόμο.

[1] Ἴδε σελ. 263.

Ἀλλὰ ὁ Νικόλαος, ὁτὲ μὲν συγκατένευε νὰ παραμένῃ ἀκούων ἀφῃρημένος τοὺς μονολόγους τούτους, δάκνων τοὺς ὄνυχάς του καὶ οὐδὲν ἀπαντῶν, ἄλλοτε δὲ ἀπεκρίνετο μετ' ἀδημονίας, σχεδὸν αὐθαδῶς, ὅτι τίποτε δὲν κάνει, ὅτι μελετᾶει ὅσο μπορεῖ, ὅτι ἐρούσκωσε πλειὰ τὸ σηκότι του νὰ τὸν ψάλλῃ ἔτσι ἄδικα καὶ νὰ τὸν βασανίζῃ. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ἐτρέπετο εἰς φυγήν, κατερχόμενος δρομαίως τὴν κλίμακα καὶ ἐξαφανιζόμενος. Τοῦτο δὲ συνέβαινε συνηθέστατα, ὅταν συνέπιπτε νὰ ἠχήσῃ τὸ συνθηματικὸν σύριγμα τῶν φίλων του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐκάλουν διερχόμενοι κάτωθεν τῆς οἰκίας.

Καὶ ἐδαπάνα ἀφειδῶς ὁ Κίμων ἐκ τοῦ γλίσχρου μισθοῦ του, τοῦ μόνου αὐτοῦ πόρου διὰ τὴν ἀνατροφήν του. Συνέπιπτε νὰ ἔχῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τρεῖς καθηγητὰς πρὸς ἄσκησιν τοῦ Νικολάου διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ μεταπηδήσῃ εἰς τὴν τρίτην τάξιν. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν τὸν εὕρισκον κατ' οἶκον, διότι κατ' αὐτὰς τὰς ὥρας μετέβαινε νὰ ζυθοποτῇ ἢ νὰ χαρτοπαίζῃ εἰς ἀπόκεντρα καρενεῖα τῶν συνοικιῶν.

Καὶ ὅμως ὁ πατήρ του ὑπῆρξε τύπος ἐντίμου καὶ φιλέργου ἀνθρώπου, ἡ μήτηρ του χρηστὴ καὶ φιλόστοργος.

Ἀλλὰ τίς οἶδε, τίνα λανθάνοντα ἐν τῇ γενεᾷ αὐτῶν μικρόβια ὀργανισμοῦ ὑπούλου, ὀργανισμοῦ ἀπροσίτου εἰς τὴν ἀρετήν, μετεβίβασαν εἰς τὸ τέκνον τοῦτο, χωρὶς νὰ ἐκδηλωθῶσιν εἰς αὐτούς;

Πότε ἡ φυσιολογία θὰ ῥίψῃ φῶς ἐπὶ τῶν φαινομένων τούτων τοῦ ἀταβισμοῦ, κατὰ τὰ ὁποῖα αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ ἐλαττώματα, τὰ ψυχικὰ πάθη, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐπίκτητα, μεταβιβάζονται διὰ τῆς κληρονομικότητος, μεταπηδῶντα ἐνίοτε τὰς γενεάς, ἀδρανοῦντα, ἀφανῆ, κρυπτόμενα ἐν τῷ υἱῷ, διὰ νὰ ἐκδηλωθῶσιν εἰς τὸν ἔγγονον, ὡς ἐὰν, ἐξαντλούμενα καὶ ἀτονοῦντα ἐν μιᾷ γενεᾷ, ἔχουν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀναπαύλας μακρᾶς, σταθμοῦ τινος, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ συνταχθοῦν καὶ ἀναπτυχθοῦν βραδύτερον;

Ἴσως ποτέ. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐξηγῆται, ὑρίσταται ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητον τὸ φαινόμενον. Καὶ τοῦ φαινομένου τούτου μαρτύριον ἦτο τοῦ νεανίου τούτου ὁ χαρακτήρ.

Τὸ ἐλάττωμα ἦτο ἐν αὐτῷ φυσιολογικόν, ἀπὸ γενετῆς. — Ἐκ μικροτάτης δὲ ἡλικίας, πρὸ πάσης ἔτι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσεως τῆς μιμήσεως κακῶν ἕξεων, ὀφθαλμὸς διαυγής, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ συνεσκότιζεν ἡ στοργή, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιληφθῇ σποραδικῶν, μεμονωμένων, ἀλλὰ χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ ἐκδηλώσεων.

Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου τοῦ γονίμου ἄρθονα ἐρρίπτοντο τὰ σπέρματα τῆς διαφθορᾶς διὰ τῆς μιμήσεως ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν κακῶν σχέσεων τῶν διεφθαρμένων φίλων, καὶ ἐβλάστανον καὶ ἀνεπτύσσοντο μετὰ ῥιγίους.

Ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ κραιπάλη τὸν εἵλκυον, ὅπως τῆς φλογὸς ἡ λαμπηδὼν τὴν χρυσαλίδα· καὶ ὡλίσθαινε μετὰ ἱλιγγιώδους ταχύτητος ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τῆς ὀκνηρίας καὶ τῶν κακῶν ἕξεων. Ἡ τερηδὼν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐχώρει οὕτω προβαίνουσα καὶ κατατρώγουσα βαθύτατα, ὡς ῥαγέδαινα, πᾶν τυχὸν ἐν αὐτῷ ἀγαθὸν σπέρμα. Καὶ οἱ λόγοι του καὶ αἱ πράξεις του ἀνέδιδον κατὰ μικρὸν περὶ αὐτὸν βαρυτέρας τῆς διαφθορᾶς τὰς ἀναθυμιάσεις.

Ἴσως ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν, τὴν ἀλύγιστον ἐπιβολὴν καὶ τὰς σκληρὰς ποινὰς πατρὸς ἀτέγκτου θὰ ἠδύναντο νὰ δαμασθοῦν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐκδηλώσεων τοῦ παιδὸς τούτου τὰ ἔνστικτα.

Ἀλλ' ἡ ἔντασις τῆς ἀγάπης ἀφῄρει ἀπὸ τοῦ Κίμωνος ὅλον τῆς ψυχῆς τὸ σθένος, καὶ δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ μετέλθῃ τὸ αὐστηρὸν ἐκεῖνο κῦρος, τὸ ὁποῖον δαμάζει τοὺς ἀτιθάσσους. Ἔτρεμε δι' αὐτόν. ἦτο δυστυχὴς ἂν τὸν ἔβλεπεν ἁπλῶς νὰ μελαγχολήσῃ, καὶ θὰ ἔδιδε τὴν ζωήν του διὰ νὰ ἀποτρέψῃ ἀπ' αὐτοῦ ἓν δάκρυ. Εἰς τὴν ἀτολμίαν δὲ αὐτοῦ, ὅπως τῷ ἐπιβληθῇ τραχύτερον, συνετέλεσαν κατὰ πολὺ καὶ αἱ βαρεῖαι νόσοι, ἃς διῆλθε κατὰ τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν, ἐξ ὧν ὡς ἐκ θαύματος τὸν ἔσωσεν ἡ φιλοστοργία του. Ἐνόμιζεν ὅτι ἤρκει νὰ θλιβῇ ὁ μικρός του, διὰ νὰ τὸν ἴδῃ ὀδυνηρῶς ἀσθενῆ, διωκόμενον ὑπὸ τοῦ θανάτου.

Ὁ δὲ Νικόλαος ἐν τῇ πονηρᾷ αὐτοῦ εὐφυΐᾳ διέγνω, ὅτι ἦτο κύριος τοῦ πεδίου, καὶ ἀπεθρασύνετο καθ' ἑκάστην περισσότερον. Τὸ σχολεῖον δὲν τὸν ἔβλεπεν ἐπὶ ἡμέρας. Πολλάκις δὲ ἄφινε τὸν θετὸν αὐτοῦ πατέρα νὰ τὸν ἀναμένῃ τὴν ἑσπέραν ἐπὶ ὥρας νῆστις.

Νύκτα τινὰ οὐδ' ἐνεφανίσθη κἂν μέχρι τῆς πρωΐας. Ἡ ἀπόγνωσις τότε ἤγειρεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Κίμωνος ὀγκώδη κύματα ὀργῆς καὶ ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐπιτιμήσῃ μετὰ σκληρότητος ἀγρίας.

Ἀλλ' αὐτὸς ἀναιδῶς προπετής, ὑψαύχην, ἐν παραζάλῃ ἔτι ἐκ τῆς νυκτερινῆς κραιπάλης ἤγειρε τὴν κεφαλήν.

— Γιὰ νὰ ἔχουμε καλὸ ῥώτημα; Ἐπειδὴ μὲ ἐβίασες νὰ σὲ λέω πατέρα μου, ξεχνᾷς ὅτι δὲν εἶσαι γιά μένα τίποτε, καὶ ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ μὲ πατσαβουριάζῃς ἔτσι καὶ νὰ μὲ κάνῃς ὅπως θέλεις;

Οἱ λόγοι οὗτοι ὡς σίδηρος πεπυρακτωμένος διεπέρασαν τοῦ Κίμωνος τὴν καρδίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συνέρρευσε μέχρι πνιγμοῦ τὸ αἷμα. Οἱ ὀφθαλμοί του διεστάλησαν· καὶ ἐπὶ τῆς λευκῆς ὡς σουδαρίου μορφῆς του ἐκύλισαν δάκρυα καυστικῆς ὀδύνης, δάκρυα λυσσώδους ὀργῆς κατὰ τῆς αἰχμηρᾶς ἐκείνης ψυχῆς.

Ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ ἐγερθῇ. Καὶ ὠθῶν αὐτὸν μετὰ δυνάμεως πρὸς τὴν θύραν,

Ἄ! Δὲν εἶμαι λοιπὸν τίποτα γιὰ σένα; εἶπε, πήγαινε· πήγαινε μακρυά· ποτὲ πλειὰ νὰ μὴ σὲ ἰδοῦν τὰ μάτια μου. Ἂς σὲ κυνηγήσῃ ἀλύπητα τοῦ Θεοῦ ἡ κατάρα.

Ὁ ἀγὼν οὗτος ὑπερέβαινε τὰς δυνάμεις του. Ὅταν δὲ τὸν εἶδε κατερχόμενον τὴν κλίμακα, τὰ ὑπὲρ πᾶν μέτρον διαταθέντα νεῦρά του ἐχάλασεν ἡ ὀδύνη, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ καθίσματος πνιγόμενος ὑπὸ λυγμῶν.

Ἀλλ' εἴτε τὸ φάσμα τῆς ἐγκαταλείψεως, ἡ εἰκὼν τῆς ἀγρίας ἐρημίας, ἡ ὁποία ἠνοίγετο ἐνώπιόν του, εἴτε ἐνδιάθετος ἐξέγερσις ἴχνους τινὸς ἀγαθῆς ὁρμῆς, λανθανούσης ἐν αὐτῷ, ἔφεραν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Νικολάου Βερτῆ ἄμεσον ἀντίδρασιν. Τὸν ἐπτόησεν

ἡ ὀργὴ ἐκείνη ἡ ἀγρία, ἡ ὁποία τὸ πρῶτον ἤδη ἐξερράγη ἐν τῇ ἠρέμῳ τοῦ Κίμωνος ψυχῇ, τὸν διέσεισεν ἡ τραγικὴ ὀδύνη του.

Ἀνένηψε παρευθὺς· καὶ δάκρυα, ἀληθῆ δάκρυα ἀνέβλυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Τὰ ἀνήγαγεν ἡ μεταμέλεια; Ἦσαν ἐκδήλωσις τῆς ἐγωιστικῆς λύπης τοῦ ἀποδιωκομένου, τοῦ τρόμου αὐτοῦ, μὴ ἔχοντος πλέον ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι; Διότι εἰς τὰς δειλάς, τὰς ἀνάνδρους ῥύσεις διὰ τῶν δακρύων ἐκδηλοῦται συνηθέστερον ὁ φόβος.

Ὅπως δήποτε ἀνῆλθε πάλιν τὴν κλίμακα καὶ ταπεινωμένος καὶ ὀλοφυρόμενος ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα τοῦ Κίμωνος, λέγων πρὸς αὐτὸν μετὰ φωνῆς σπαρακτικῆς,

— Συχώρα με, πατέρα μου, σοῦ ἔρταιξα πολύ, συχώρα με.

Ἡ ἐπίκλησις αὕτη ἦτο τὸ σάλπισμα τὸ ἐγερτήριον διὰ τὴν ἀνεξάντλητον στοργήν, ἡ ὁποία εἶχε συμπτυχθῆ περίφοβος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Κίμωνος.

— Νὰ σὲ συχωρέσω λές, ἀγαπημένο μου παιδί; Ὄχι. Μὴ μοῦ ζητῆς νὰ σὲ συχωρέσω, γιατὶ τότε θὰ πιστέψω πῶς τὰ εἶπες ἐσὺ αὐτὰ τὰ λόγια τὰ φαρμακερά· καὶ, ἂν τὸ πιστέψω, θὰ μὲ σκοτώσῃ αὐτό. Δὲν τὰ εἶπες ἐσύ. Τὰ εἶπε ἡ ζάλη τοῦ μεθυσιοῦ, ποῦ σὲ ἔσπρωξαν οἱ κακοὶ συντρόφοι σου· ἐσὺ τὰ ἐσυλλάβιζες μονάχα τὰ βρωμερὰ λόγια, χωρὶς νὰ νοιώθῃς τί λές. Ἀλήθεια Νίκο μου;

— Δὲν τὸ ἤθελα, πατέρα μου.

— Δὲν τὰ εἶπες ἐσύ· τὸ ξέρω. Καὶ πῶς μποροῦσε νὰ τὰ πῇ αὐτὰ τὸ παιδί ποῦ ἐπῆρα ὁ ὀρφανὸς ἐγὼ ἀγκαλιὰ ἀπὸ τὴ μπαράκα ἐκείνη τὴν ξύλινη, τὴν κρύα, τὴν ἐρημωμένη ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του; ποῦ τὸ ἀνάστησα, ποῦ τὸ μεγάλωσα στὰ χέρια μου;

Καὶ τὸν κατεφίλει καὶ τὸν ἔσφιγγεν ἐπὶ τῆς καρδίας του, ἐνῷ αἰθρία εὐδαιμονίας ἐρώτιζε τὴν δακρύβρεκτον μορφήν του.

Παρῆλθον δύο ἀκόμη ἔτη ἐν ὑπαμοιβῇ ἐλπίδων καὶ ἀποθαρύνσεως, πικριῶν καὶ παραμυθίας.

Ἐν τούτοις ἡμέραν τινὰ κατόπιν πικροῦ παραπόνου τοῦ Κίμωνος, διὰ τὴν ἀμέλειάν του, ἐπειδὴ ἔμεινε πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει,

— Ξέρεις, πατέρα, τοῦ λέγει, ἀπεράσισα νὰ καταταχθῶ στὸ στρατό. Δὲν θὰ γεράσω στὴν τρίτη τοῦ γυμνασίου. Ἂν δὲν μοῦ ἐναντιωθῆς καὶ μὲ βοηθήσῃς, πάει καλά. Ἀλλοιῶς θὰ πάρω καὶ γὼ τὰ μάτια μου, γιὰ τὸ ἐξωτερικό, γιὰ τὴν Ἀμερική, ὅπου μὲ βγάλῃ ἡ ἄκρη.

Τὸν παρεκάλεσε, τὸν ἱκέτευσεν ὁ Κίμων νὰ παραιτηθῇ τοῦ σχεδίου τούτου, ἀλλ' ὅλαι του αἱ νουθεσίαι προσέκρουον εἰς τὴν αὐτὴν ἐπῳδόν.

— Ἂν δὲν μὲ ἀφήσῃς, θὰ πάρω τὰ μάτια μου.

Ἤρκει ἡ ἀπειλὴ αὕτη τῆς ὁποίας ἐγνώριζε πόσον ἦτο εὐχερὴς ἡ ἐκτέλεσις διὰ νὰ τὸν παραλύσῃ. Ἔβλεπε πάλιν περὶ αὐτὸν τὸ κενὸν τὸ μέλαν, τὴν μόνωσιν καὶ ἐρρίγησε.

Νὰ μὴ βλέπῃ πλειὰ τὸ παιδί του, τὸ δημιούργημά του, νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ τὸν ἀγαπᾷ, νὰ τὸν βοηθῇ; Ὄχι αὐτὸ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ βαστάξῃ. Ναί, εἶναι ἀλήθεια, τὸν φαρμακόνει συχνά· τὰ ἰδιώματά του αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ τὸν κάνουν κάθε μέρα δυστυχισμένο· ναί, ὑποφέρει σκληρὰ ἐξ αἰτίας του. Ἀλλὰ τὸν ἐσυνήθισε νὰ τὸν νομίζῃ παιδί του· καὶ ποιός ἠμπορεῖ μὲ ὅσα καὶ ἂν τραβᾷ, νὰ συλλογιστῇ, ὅτι δὲν θὰ ἴδῃ πλειὰ τὸ παιδί του, ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσῃ πλειὰ νὰ τοῦ κάνῃ καλό; Ἔπειτα βλέπει κάποτε καὶ καλαῖς ἡμέραις· καὶ κάποτε ἀκούει ἀπὸ τὸ στόμα του ἕναν καλὸ λόγο ποῦ τοῦ στυλόνει τὴν καρδιά· θὰ στρώσῃ ὁ Νίκος του· εἶναι καὶ ἡ ζούρλιαις τῆς ἡλικίας. Παιδί, βλέπεις, εἶναι ἀκόμα. Καὶ στὸ ὕστερο νὰ τοῦ φύγῃ ἔτσι, νὰ μπαίνῃ τὸ βράδυ καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἐλπίδα νὰ τὸν δῇ; Νὰ μὴ ξέρῃ ζῇ ἄραγε τὸ παιδί του; ἀπέθανε; καὶ ἂν ζῇ, τί τάχα νὰ τραβᾷ ἡ καρδούλα του στὰ ἔρημα τὰ ξένα; Ἄ, ὄχι!

Καὶ ἐνέδωκε. Καὶ ἠσθάνθη ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, ὅταν τὸν εἶδε τὸν ὡραῖον νεανίαν, μὲ τὴν κομψὴν περιβολὴν τοῦ στρατιώτου. Καὶ ἐνεθυμήθη τὴν νεότητα τὴν ἰδικήν του, τὰς παλαιὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του ἐν τῷ στρατῶνι, καὶ ἔτι περισσότερον τὸν ἠγάπησε.

Ἦτο εὐτυχὴς καὶ μόνον βλέπων αὐτὸν μὲ τὸ ἀνδρικόν του παράστημα, εὐθυτενῆ, ὑπερήφανον εἰς τὰς ἀσκήσεις, εἰς τὰς παραταξεις, εἰς τὰς φρουράς. Ἡ πατρική του καρδία ἐφαιδρύνετο, καὶ συνεκινεῖτο ὅταν παρηκολούθει τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ὅπλων, ὅπως μᾶς συγκινοῦν τὰ πρῶτα ἀσταθῆ βήματα τῶν βρεφῶν.

Καὶ ἐτρέφετο μὲ τὰ ὄνειρα τοῦ μέλλοντος. Τί δίκηο ποῦ εἶχε τὸ θετό του τὸ παιδί νὰ θελήσῃ νὰ καταταχθῇ. Εἶναι ἔξυπνος, καλὸς στρατιώτης· ξέρει τὰ γραμματάκια του, καὶ γλήγορα θὰ κάμῃ δρόμο. Θὰ γείνῃ ἀξιωματικός. Θὰ ὑπηρετοῦν μαζύ στὸ ἴδιο τάγμα συνάδελφοι, φίλοι πές. Τί εὐτυχία! Καὶ ὅταν θὰ πηγαίνῃ φρουρὰ στὸ παλάτι ὁ μικρός του μὲ τὴ μεγάλη τὴ στολή, μὲ τὸ ὤσκολο στὸ στῆθος πῶς θὰ τὸν καμαρόνει, πῶς θὰ πηγαίνῃ ἐκεῖ στὸ φυλακεῖο νὰ τοῦ κάνῃ συντροφιὰ τῆς ἀτελείωταις ὥραις τῆς σκλαβιᾶς!

Καὶ ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν ἐφαίνετο ἤδη δαμαζόμενος ὁ Νικόλαος Βερτῆς. Ὁ δὲ Κίμων ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾷ του, ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπε τὴν υἱικὴν στοργὴν θερμοτέραν, τὸν χαρακτῆρά του βελτιούμενον καὶ τὸ ἦθός του ἀνορθούμενον εἰς ἀρετὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν.

Ἦτο πολὺ εὐτυχὴς τότε ὁ Κίμων καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ ἐκορύφωσεν ἕτερον μέγα γεγονὸς ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου του.

ΙΑ'.

Ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας, ὅπου κατῴκει ὁ Ἀνδρεάδης, διέμενεν ἡ χήρα Ἄννα Καρταλᾶ, ῥάπτρια ἐνδυμάτων τοῦ συρμοῦ, εἰς τὸν ἐγκέφαλον τῆς ὁποίας εἶχε καρφωθῆ ἡ μονομανία νὰ ἀποκτήσῃ δι' ἀμφοτέρας τὰς θυγατέρας της, τὴν Ἀμαλίαν καὶ τὴν Ἀνθήν, διδασκαλικὰ διπλώματα.

Καὶ ἐτυρλόνετο ἐν διαβρωτικῇ νυχθημέρῳ ἐργασίᾳ, διὰ νὰ ἐπαρκῇ εἰς τῆς ἐκπαιδεύσεώς των τὰς δαπάνας.

Ἦσαν ἀληθῶς περικαλλεῖς κόραι, καὶ εἶχε πολὺ

δίκαιον νὰ τὰς παρατηρῇ καθ' ἑκάστην πρωΐαν μετὰ θαυμασμοῦ ἡ κυρία Καρταλᾶ, ὅταν ἐξεστράτευον διὰ τὸ Ἀρσάκειον μὲ τὸ ἐπιβλητικὸν δέμα τῶν ὀγκωδῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ τοὺς καλαθίσκους τῆς λιτῆς τροφῆς των ἀνὰ χεῖρας.

Ἡ Ἀμαλία δεκαεπταέτις ἔλαβεν ἤδη τὸ πολυπόθητον δίπλωμα. Ἦτο τοῦτο θρίαμβος, διὰ τὴν μητέρα της· ἄγονος ὅμως θρίαμβος διότι διετία παρῆλθεν ἔκτοτε, χωρὶς νὰ κατορθωθῇ ἡ εὕρεσις θέσεως διὰ τὴν νεαρὰν διδάσκαλον. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἀτυχίας ἀπὸ ἔτους ἤδη ἡ ἀσθένωσις τῆς ὁράσεως τῆς μητρὸς κατέστησεν εἰς αὐτὴν ἀδύνατον πᾶσαν ἐργασίαν.

Ἡ ἀνέχεια δὲν ἐβράδυνεν οὕτω νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ, τῇ ἄνευ προστάτου. Διότι ἡ κυρία Ἀμαλία, ἡ ὁποία εἶχε σπουδάσει ἀρκετὰ καλὰ τὴν παιδαγωγίαν, τοὺς κλασικούς, τὰ μαθηματικά, τὴν φυσικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν πραγματογνωσίαν καὶ τὴν φυσιογνωσίαν καὶ τὴν λογικὴν (θεωρητικῶς ἐννοεῖται) ἦτο ἄχρηστος πρὸς πᾶν ἔργον, ἐξερχόμενον τῆς σφαίρας τῶν ἀνωτέρω γνώσεων, ἰδίᾳ δὲ ἦσαν πολὺ ψυχραὶ αἱ μετὰ τῆς βελόνης καὶ τῆς ῥαπτικῆς μηχανῆς σχέσεις της· ἄλλως, οὐδὲ ἂν ἤξευρεν νὰ τὴν χειρισθῇ, θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς ἄλλο βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ φυσικοῦ αὐτῆς προορισμοῦ. Ἀλλ' ὁ διορισμός, ὁ ἀτυχὴς αὐτὸς διορισμός, δὲν ἤρχετο· καὶ ἡ κυρία Ἀμαλία, ῥυμουλκοῦσα τὴν μητέρα της διέτρεχεν ἡ ταλαίπωρος τὰς ὁδοὺς καὶ ἀνήρχετο τὰς κλίμακας ὑπουργείων καὶ οἴκων συγγενῶν, βουλευτῶν, πολιτευομένων, ἀκάρπως, ἐννοεῖται, διότι ἡ ἐκ τριῶν γυναικῶν οἰκογένεια οὐδεμίαν διέθετε ψῆφον.

Τοιούτῳ τρόπῳ ὅλον τὸ βάρος τῆς συντηρήσεως τῆς οἰκογενείας ἔπεσεν ἐπὶ τῆς μικροτέρας τῆς Ἀνθῆς, ἡ ὁποία ἐδέησε νὰ καταλίπῃ τὸ ῥιλόδοξον ὄνειρον τοῦ διδασκαλικοῦ διπλώματος, καὶ νὰ ἐπαρκῇ μόνη αὐτὴ διὰ τῆς βελόνης της εἰς τὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας.

Ὁ Ἀνδρεάδης, ὡς γείτων, παρηκολούθει τὰ τοῦ βίου τῶν πτωχῶν τούτων γυναικῶν καὶ ὁσάκις ἀνήρχετο ἢ κατήρχετο τὴν κλίμακα τοῦ οἴκου του προσέβλεπε μετὰ πολλῆς συμπαθείας τὴν ἀβρὰν αὐτὴν κόρην, ἡ ὁποία μόνη παρέμενεν ἐν τῷ οἴκῳ, κύπτουσα ἐπὶ τῆς ἐργασίας της, καθ' ὅλας τὰς μακρὰς ὥρας τῶν περιπλανήσεων τῆς μητρός της μετὰ τῆς διδασκαλίσσης ἀδελφῆς της.

— Ἡ καϋμένη ἡ κόρη διενοεῖτο· μὲ πόση ἀγγελικὴ αὐταπάρνησι θυσιάζεται γιὰ τὴν μητέρα της καὶ γιὰ τὴν ἀδελφή της.

Καὶ ἡσθάνετο ἰδιάζουσαν εὐχαρίστησιν, ὄχι ἀμέτοχον γλυκείας συγκινήσεως, χαιρετῶν αὐτὴν πάντοτε ὁσάκις διήρχετο πρὸ τοῦ παραθύρου της. Εἶχε πεποίθησιν ὅτι ἔπραττε τοῦτο ἐκτὸς φόρον σεβασμοῦ πρὸς τὴν καλοκάγαθον ἀφοσίωσίν της ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας.

Κατὰ μικρὸν προσήλωνεν ἐπ' αὐτῆς βαθύτερον, ἐταστικώτερον τὸ βλέμμα. Ὅταν δὲ ἦτο εἰς τὴν οἰκίαν ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφή της, ἀσυνειδήτως εὕρισκε πάντοτε ἀφορμὴν νὰ συνάπτῃ μετ' αὐτῶν διάλογον, τὸν ὁποῖον ἔτρεφε ζωηρῶς, ἡ εὔθυμος, ἡ ἀνοικτόκαρδος φλυαρία τῆς διδασκαλίσσης, ἐνῷ ἡ Ἀνθὴ προσηλωμένη ἐπὶ τῆς ἐργασίας της, κάτω νεύουσα, ἐλάχιστα μετεῖχε τῆς διαλέξεως.

Ἀλλ' οἱ ὀλίγοι λόγοι της ἐπέδρων κατὰ τρόπον παράδοξον ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Κίμωνος. Ἡ συναίσθησις εὐτυχίας τινὸς ἀδιαγνώστου, ἀκαταλήπτου τὸν κατέκλυζεν.

Ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο θαυμασμός. Εὕρισκεν ὅτι ἡ κόρη αὕτη ἐξεδήλωνε μὲ τοὺς ὀλίγους της λόγους, διαύγειαν πνεύματος γοητευτικήν, βαθύτητα κρίσεως καὶ πρὸ πάντων εὐγένειαν αἰσθήματος κατανύσσουσαν τὴν ψυχήν.

Ὁ ἴδιος ἐν τούτοις κατεπλήσσετο πρὸ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης, διότι ἐπισκοπῶν ἑαυτὸν καὶ προσπαθῶν νὰ διεισδύσῃ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐστάθμιζεν ἐκ τῶν λόγων της, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τῆς Ἀνθῆς τὰ χαρίσματα, ἠναγκάζετο νὰ ὁμολογῇ εἰς ἑαυτόν, ὅτι ποτὲ δὲν κατώρθωσε νὰ προσέξῃ εἰς τοὺς λόγους της, ὅτι ὅπως εἰς τὸ μελόδραμα συγκαλύπτει τῶν στίχων τὰς καλλονάς, τῆς μουσικῆς ἡ γοητεία, οὕτω συνέβαινε καὶ εἰς αὐτόν, ὅταν ἐλάλει ἡ Ἀνθή· ἤκουε μόνον μουσικήν, ἁπλῶς τὸ γλυκὺ μέλος τῆς φωνῆς της.

Καὶ τί ἠχηρὰ τί μελῳδικὴ φωνή! Ἔπαλλεν ὡς τῆς λύρας αἱ χορδαί. Ἐνίοτε ἐνόμιζεν ὅτι τόσον ἐχρωματίζετο εἰς αἴσθημα, ὥστε προσωμοίαζεν ᾆσμα καὶ ἄλλοτε πάλιν εἶχεν τόνους ἀνακαλοῦντας εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἐντύπωσιν μελαγχολικοῦ κελαδήματος πτηνοῦ. Ὅταν δὲ ἐνίοτε ἐγέλα, πρᾶγμα σπάνιον, ἐνόμιζεν, ὅτι ἀκούει τὰ φαιδρὰ τερετίσματα ἀκανθυλίδος. Οὔτε ἐραντάσθη, ποτὲ ὅτι ὅλας αὐτὰς τὰς ἰδιότητας τὰς ἀποκτᾷ ἡ φωνή, μόνον ὅταν διέρχεται διὰ τῶν ἀκουστικῶν ὀργάνων τοῦ ἀγαπῶντος, ὅτι αἱ χορδαὶ μὲ τοὺς ἐναρμονίους ἤχους εἶναι ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ, ὅτι μόνον πλήττει αὐτὰς τῆς ἀγαπωμένης ψυχῆς ἡ φωνή, καὶ ὅτι ἡ οὐράνιος αὕτη μουσικὴ εἶναι ὑποκειμενική, εἶναι ἁπλῆ παραίσθησις.

Τὴν παρετήρει μετὰ θάμβους, καὶ ὅταν συνέπεσε τὸ πρῶτον νὰ ἀντικρύσουν οἱ ὀφθαλμοί του τοὺς ἰδικούς της, εἶδεν ὅτι ἠκτινοβόλουν φῶς αἰθέριον, ὅτι τὸ βλέμμα των ἐξέχεε γοητείαν.

Ὑρίστατο τὴν ἐπίδρασιν εὐτυχίας ἀγνώστου τέως εἰς αὐτόν, ἀσυλλήπτου, εὐτυχίας μετεχούσης ἄλγους. Ἀνεδίφει τὸ βιβλίον τῶν ἀναμνήσεών του, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν τῶν σελίδων αὐτοῦ ἠδυνήθη νὰ συναντήσῃ παρόμοια συναισθήματα. Διεγίνωσκεν ἐν ἑαυτῷ ἐκχειλίζουσαν πλημμυρίδα ζωῆς, αἴσθημά τι, ὡς τρυφερᾶς, ἀπείρου ἀγάπης πρὸς τὴν περιβάλλουσαν αὐτὸν δημιουργίαν, πρὸς ἔμψυχα καὶ ἄψυχα, πρὸς τὸ σύμπαν. Τὴν νύκτα ἠσθάνετο παράδοξον θελγητρον, ἀνατείνων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ στερέωμα καὶ παρακολουθῶν τὰς παλλομένας μαρμαρυγὰς τῶν ἀστέρων. Τί περίεργον, ποτὲ δὲν τὰς εἶχεν ἀντιληφθῆ!

Καὶ ὅταν τὸ ἑσπέρας ἐπανήρχετο εἰς τὸν οἶκόν του καθηλοῦτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀκίνητος καὶ τὸ βλέμμα του ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῶν ῥωτεινῶν χαραγῶν ἑνὸς κλειστοῦ παραθύρου. Ὄπισθεν τῶν χαραγῶν τούτων διέβλεπε διὰ τῆς φαντασίας, τὴν λυχνίαν μὲ τὸ φῶς τὸ ἀσθενές, τὴν σύμμαχον τῆς συμπαθοῦς κόρης ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἐργασίας. Πολλάκις εἰς τὰ ἄψυχα ἀποδίδομεν ψυχὴν καὶ διάνοιαν· καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν τὴν εἶχεν ἡ λυχνία ἐκείνη, μὲ τὴν ὠχρὰν τὴν ἄτονον λάμψιν, μετέχουσα τοῦ νυσταλέου καμάτου τῆς φίλης της, τῆς ἀγρυπνούσης κόρης. Ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔβλεπεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πενιχροῦ δωματίου, κύπτουσαν ἐπὶ τῆς ἐργασίας της, τὴν Ἀνθήν, τὴν παρθένον μὲ τὸ μέτωπον τὸ γαλήνιον, μὲ τὸ ἐπίχαρι, τὸ σεμνόν, τὸ κάτω νεῦον βλέμμα.

Ἐν τῇ ῥεμβώδει ἀϋπνίᾳ του ἡ προβολὴ τῆς εἰκόνος ταύτης μὲ τὴν ἰσχυρὰν φωτοσκίασιν ἐπὶ τῆς γλυκείας ἐκείνης μορφῆς ἐπλανᾶτο ἐπὶ τοῦ τοίχου παρακολουθοῦσα τὴν ὀπτικὴν ἀκτῖνα τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ σκέψεις ἐπὶ πραγμάτων, ἐφ' ὧν οὐδέποτε ἐστράφη ἡ προσοχή του ἀπησχόλουν τὴν διάνοιάν του.

Κατεδίκαζεν ἑαυτόν, ὅτι παρορᾷ νόμον αἰώνιον, νόμον καθολικόν, ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς αἰωνιότητος τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν οἰκογένειαν, τὴν ἑστίαν. Ἡ ἑστία διενοεῖτο εἶναι ἡ φλόξ, ἡ ὁποία πρέπει πάντοτε νὰ σπινθηρίζῃ καὶ νὰ λάμπῃ. Ἐσβέσθη ἡ ἰδική του ἡ ἑστία, διὰ τοῦ θανάτου τῶν γεννητόρων του, διὰ τοῦ θανάτου τῆς Μαρίας του, τῆς λατρευτῆς ἀδελφῆς του, εἶναι ἀληθές. Ἀλλ' ἡ πάλη κατὰ τῆς φθορᾶς, ἀλλ' ἡ αἰωνιότης τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι καθῆκον, τὸ ὁποῖον βαρύνει πάντας. Ἂν ἡ συντήρησις τῆς πυρᾶς τῆς ἑστίας δὲν ἦτο καθολικοῦ νόμου ἐπιταγή, ἔπρεπε τότε πᾶσα ἀνθρωπίνη ὑπαρξις νὰ σβεσθῇ καὶ ὁ βίος τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἦναι μιᾶς γενεᾶς ὁ βίος. Διὰ τοῦτο ἡ οἰκογένεια συμβολίζεται ἐν τῇ Ἑστίᾳ, τῇ ἀθανάτῳ κόρῃ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, διότι πρέπει νὰ ἦναι ἀτελεύτητος, ὡς τὸ ἀκοίμητον τῆς Ἑστίας πῦρ. Διασκορπίζεται ἡ πατρικὴ οἰκογένεια; Σβέννυται διὰ τοῦ θανάτου; Ἐπὶ τῆς θερμῆς ἔτι τέφρας της ἀνάγκη νὰ ἀναφθῇ τῆς νέας οἰκογενείας ἡ πυρά. Οὕτω ἡ οἰκογένεια καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ἀνθρωπότης παραμένει ἀθάνατος, ὡς ὁ ἀπὸ τῆς τέφρας του ἀναγεννώμενος Φοῖνιξ.

Κατεπλάγη ὅτι ποτὲ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης αὐτὸς ὁ τόσος μελετητικὸς δὲν προσηλώθη ἐπὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, καὶ δὲν διέκρινεν ὅτι καὶ τότε αἱ σκέψεις αὗται ἦσαν σκέψεις ἐξ ὑποβολῆς, καὶ δὲν ἔβλεπεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κυανοῦ νέφους τῶν ὀνείρων του τὴν λευκὴν μορφὴν τῆς Ἀνθῆς, ἡ ὁποία· διὰ τῆς φωνῆς ἐκείνης τῆς τόσον πειστικῆς ὑπηγόρευε τὰς σκέψεις ταύτας ὀλιγώτερον εἰς τὴν διάνοιαν του, περισσότερον εἰς τὴν καρδίαν του.

Παρῆλθον δύο περίπου μῆνες.

Διὰ τὸν Κίμωνα τὸ νὰ βλέπῃ τὴν Ἀνθὴν εἶχε καταστῇ ἀνάγκη ἀνυπέρβλητος. Ἤρχισαν μάλιστα καὶ αἱ ἐπισκέψεις. Εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν των, ὡς ἔλεγε, καὶ τὸ ἔλεγεν εἰλικρινῶς, ἔτσι μόνο γιὰ νὰ τοὺς πῇ τὴν καλημέρα, ἐπειδὴ μάλιστα ἐβιάζουνταν πολύ. Καὶ ἐν τούτοις ὅταν ἀνέσυρε τὸ ὡρολόγιόν του, ἔβλεπε μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι εἶχον παρέλθει δύο ὧραι· καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἡ ὥρα τῆς ἀναφορᾶς.

Ἡ καρδία τοῦ τεσσαρακονταετοῦς τούτου ἀνδρός, ἀρελής, ἁγνή, παιδική, εἶχεν ἁλωθῆ ὑπὸ τῆς δεκαοκταέτιδος κόρης.

Ἐν τούτοις δὲν εἶχε σαρῆ τοῦ πράγματος ἰδέαν. Οὔτε τί ἤθελεν, οὔτε τί ἠσθάνετο ἐγνώριζεν. Ἤξευρε μόνον ὅτι τὸν εἶχε κυριεύσει εὐτυχία τις ἄγνωστος, ἀπροσδιόριστος, ἥτις ἤρχισε νὰ καθίσταται εἰς αὐτὸν ἐπώδυνος, διότι ἐροβεῖτο μὴ τῷ ἐκρύγῃ. Καὶ ἐπέτεινε τὴν πρὸς τὴν Ἀνθὴν ἀγάπην του, τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς ἡ ἐπισκόπησις.

Ἦτο μελαγχολική, ὅσον ἡ ἀδελφή της φιλό-

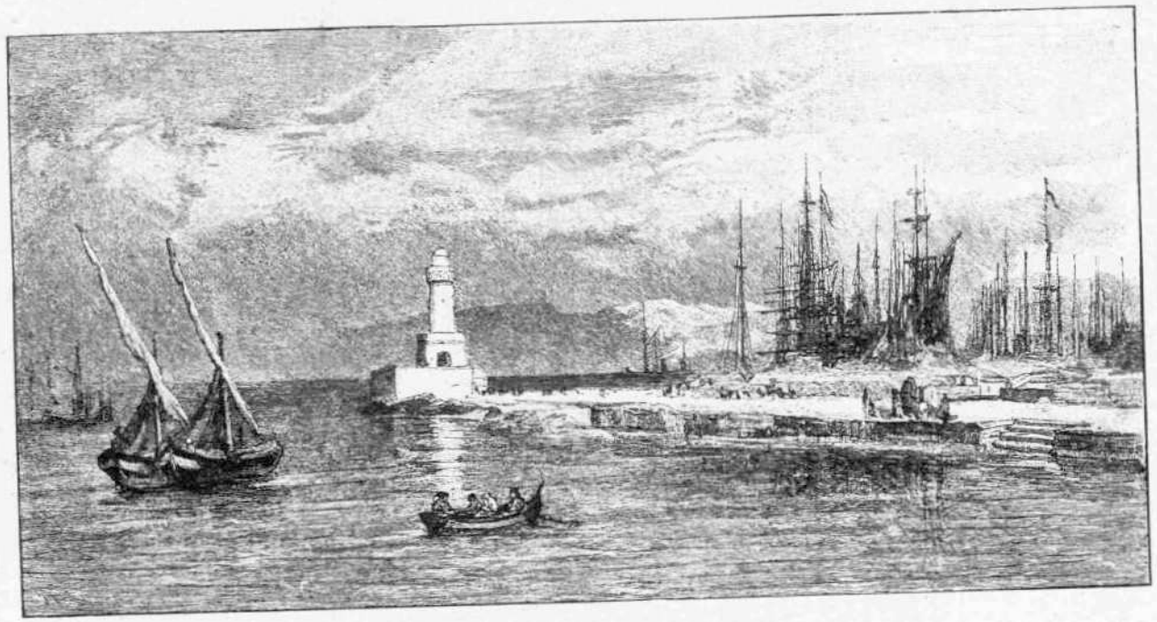

Ἡ ἀποβάθρα τῶν Πατρῶν

γελως. Περιεσταλμένη, σιωπηλή, ρεμβώδης, ὅσον ἐκείνη φαιδρὰ καὶ σκώπτρια καὶ φλύαρος, παρατηροῦσα τὸν μεθ' οὗ συνωμίλει ἀτενῶς καὶ συζητοῦσα θορυβωδῶς μετὰ θάρρους ἀνδρός. Τῷ ἐνέπνεε τρόμον ἡ πτυχιοῦχος, τὸν προσείλκυε καὶ τὸν συνεκίνει ἡ ταπεινὴ ῥάπτρια.

Οὐδέποτε ἀντήλλαξαν ἐξηγήσεις· ἀλλ' εἶχεν ἀπείρους ἐνδείξεις ὁ Κίμων, ὅτι ἠννοεῖτο ἡ καρδία του.

Ἤλπιζεν ἄρα εἰς γάμον μετὰ τοῦ λοχαγοῦ Ἀνδρεάδου ἡ πτωχὴ ῥάπτρια; Ἐπετηδεύετο ῥωμαντικὴν αἰσθηματικότητα ἐξ ἁπλῆς φιλαρεσκείας; Ἄδηλον. Ἀλλ' ὅπως δήποτε ἦσαν τόσον σεμναί, τόσον ἔμμεσοι, τόσον ἁβραὶ αἱ πρὸς τὸν Κίμωνα ἐνδείξεις τῆς στοργῆς της! Ἅπαξ μόνον ἀπεκαλύφθη σαφέστερον, ἴσως ἀκουσίως, ἡ ψυχή της.

Ὅταν ἡμέραν τινὰ διηγεῖτο ὁ Κίμων εἰς τὴν οἰκίαν της τὴν ἱστορίαν τοῦ Νικολάου Βερτῆ, καὶ τὴν θέσιν, ἣν ἔλαβεν ὁ ὀρφανὸς νέος ἐν τῇ καρδίᾳ του.

— Πόσον εὐτυχισμένος, εἶπε, πρέπει νὰ ἦναι αὐτὸς ὁ νέος, Κύριε Κίμων, ἀφοῦ, κατώρθωσε νὰ ἀγαπηθῇ τόσον ἀπὸ ψυχὴν σὰν τὴν ἰδικήν σας!

Ῥῖγος εὐδαιμονίας διέτρεξε τὸν Κίμωνα, ὅταν ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους· καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν τὴν διελάλει τὸ ἔμπλεον εὐγνωμοσύνης βλέμμα, τὸ ὁποῖον προσήλωσεν ἐπ' αὐτῆς.

Ἐν τούτοις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀποφασισθῇ ἡ τύχη του, ἀπὸ γεγονότος ὅλως ἀπροόπτου.

Ἐπανήρχετο ἑσπέραν τινὰ εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ἐνῷ διήρχετο πρὸ τῆς θύρας των, ἡ χήρα Καρταλᾶ τῷ ἔκραξε περιχαρής.

— Δὲν ἔρχεσθε μέσα, κύριε Ἀνδρεάδη, νὰ σᾶς ποῦμε τὰ εὐχάριστα νέα;

— Τί ἔτρεξε κυρία Καρταλᾶ;

— Μεγάλα πράγματα, κύριε Ἀνδρεάδη, μεγάλα. Σὲ δέκα πέντε μέραις σηκώνουμε τὸ σπίτι, φεύγουμε μὲ τὸ αὐστριακὸ γιὰ τὴν Καλλίπολι.

Κεραυνὸς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἦτο ἡ εἴδησις αὕτη· τὸ αἷμα ἐσωρεύθη εἰς τὴν καρδίαν του καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἐχύθη ὠχρότης θανάτου.

— Ἀ! κυρία Καρταλᾶ, φεύγετε, εἴπετε; Δὲν ἀστεΐζεσθε; Πῶς αὐτό;

— Δὲν ἀστεΐζεται διόλου ἡ μαμμά, Κύριε Ἀνδρεάδη, ἀπήντησεν ἡ πτυχιοῦχος. Ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδλήθην, μὲ ἀποστέλλει διδασκάλισσαν εἰς μίαν κωμόπολιν, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θράκης. Διετάχθην νὰ ἀναχωρήσω μετὰ σπουδῆς, διότι, φαίνεται, ὅτι εἶναι ἐκεῖ πολὺ ἀναγκαία ἡ παρουσία μου. Τὰ σχολεῖα ἐκεῖ, ἀπὸ μηνῶν, Κύριε Ἀνδρεάδη, ἕνεκα τῶν βουλγαρικῶν ἐφαδιουργιῶν, ξεύρετε...

— Θὰ ἔχουμε ὀγδόντα λίραις μισθὸν τὸ χρόνο, καὶ κατοικία καὶ τὰ τυχερά, χώρια ποῦ. . .

— Μὴ μὲ διακόπτεις, μαμμά. Ἡ μητέρα Κύριε Ἀνδρεάδη, αὐτὰ τὰ πεζὰ καὶ χυδαῖα σκέπτεται πάντοτε, καὶ αὐτὰ πάντοτε τὴν εὐχαριστοῦν. Ἀλλ' ἐγὼ ἀποβλέπω εἰς τὴν ἀποστολήν μου, διότι, ὅπως μοῦ ἔλεγον καὶ ἀπὸ τὸν σύλλογον, εἶναι ὑψίστη ἡ ἐντολὴ τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνω ἐκεῖ.

Τότε ὁ Κίμων στρεφόμενος πρὸς τὴν ῥάπτριαν, λέγει πρὸς αὐτὴν μετὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης.

— Καὶ ἡ κυρία Ἀνθὴ εἶναι ἐπίσης ἐνθουσιασμένη ποῦ φεύγει;

— Ἐγὼ Κύριε Κίμων; Πρὸς τί; Ἐμένα ἡ ἀποστολή μου εἶναι νὰ ῥάπτω· δὲν θὰ ἀλλάξῃ ἡ τύχη μου, ἂν ἀλλάξωμεν τὸν τόπον τῆς διαμονῆς μας.

Καὶ στεναγμὸς βαθὺς ἐπηκολούθησε τὸ μελαγχολικὸν συμπέρασμα

— Ποῖος ἠξεύρει, Κυρία Ἀνθή. Ποῖος ἠξεύρει! Καμμιὰ φορὰ ἡ τύχη ἔρχεται καὶ χωρὶς νὰ τὴν κυνηγοῦμε. Αὐτὸ μάλιστα συμβαίνει συνήθως. Καὶ μετὰ τοὺς αἰνιγματώδεις τούτους λόγους τὰς ἀπεχαιρέτησε καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐννόησε τὴν σφοδρότητα τοῦ πάθους, τὸ ὁποῖον τὸν ἐκυρίευσεν. Ἦτο ἀφόρητος εἰς αὐτὸν ἡ ἰδέα, ὅτι ἠδύνατο νὰ μὴ βλέπῃ τὴν Ἀνθήν. Ἔπρεπε νὰ ἀπορασίσῃ.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἦτο πτωχή, ὅτι ἡ κοινωνική της τάξις ἦτο ταπεινή. Καὶ μὲ αὐτὰ τί; Θὰ ἐμποδίσουν τὴν εὐτυχία του; Ὅλα αὐτὰ εἶναι προλήψεις. Ἔπειτα δὰ αὐτὸς τὸ γαλάζιο αἷμα δὲν τῷ ἀπήντησε πουθενά. Πῶς; ἐπειδὴ κερδίζει τὸ ψωμὶ τοῦ σπιτιοῦ της, τὸ ψωμὶ τῆς μητέρας καὶ τῆς ἀδελφῆς της μὲ τὸν κόπο της τὸ ἄξιο κορίτζι, γιὰ τοῦτο εἶναι καὶ ἀγενής; Ἔξυπνη εἶναι, μορφωμένη εἶναι, ὅσο χρειάζεται. Ὅσο γιὰ τὴν ἀγνότητα τῆς ψυχῆς της δὲν θὰ εἶχε νὰ ζηλέψῃ τίποτα, οὔτε ἀπὸ ἁγία.

Εἰς αὐτὸ τὸ σχέδιο, τὸ μόνο πραγματικὸ ἐμπόδιο θὰ εἶναι ἡ φτώχια τους· ἀλλὰ θὰ ζήσουν κ' αὐτοὶ ὅπως τόσοι ἄλλοι συνάδελφοί του, ποῦ κρέμουνται στὸ μισθό. Καὶ ἂν κάμνῃ θυσία, αὐτὸ θὰ ἦναι λόγος νὰ τὸν ἀγαπᾷ περισσότερο ἡ Ἀνθή.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐδίστασε πρὸς στιγμήν· καὶ ἐξ ἐνστίκτου σκέψεως διενοήθη νὰ συμβουλευθῇ τὸν μόνον φίλον του, τὸν λοχαγὸν Βράγκαν. Ἀλλ' ἐγνώριζε τὰς ἰδέας του καὶ ἐμάντευσεν ὅτι θὰ τὸν εὕρῃ λυσσώδη πολέμιον τοῦ πόθου του. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπεφυλάχθη νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ἁπλῶς τὰ τετελεσμένα γεγονότα.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐζήτει τὴν Ἀνθὴν εἰς γάμον παρὰ τῆς μητρός της, ἡ ὁποία παρ' ὀλίγον παραφρόνει πρὸ τῆς ἀνελπίστου εὐτυχίας, ἐνῷ ἡ Ἀνθὴ ἐμειδίασε σεμνότατα καὶ χαριέστατα, καὶ ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς περισσότερον ἔτι τοῦ συνήθους.

Ὅταν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Βράγκαν τὴν ἀπόφασίν του, ζωηρὰ κατήφεια ἐπεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου του, εἴτε διότι τὸν κατέθλιψεν αὕτη, εἴτε διὰ τὸ αἰφνίδιον τῆς εἰδήσεως. Καὶ ἐν σπουδῇ, μὲ προφανῆ ἐκδήλωσιν ἀνησυχίας τὸν ἠρώτησεν.

— Εἶναι τελειωμένα τὰ πράγματα, Κίμων;

— Ὁριστικῶς τελειωμένα· τὴν ἐζήτησα ἀπὸ τὴν μητέρα της σήμερα.

— Τότε, ἀφοῦ δὲν ἔκρινες καλὸν νὰ μοῦ ζητήσῃς γνώμην, περιττεύει καὶ ἡ ἔγκρισις. Δὲν μοῦ μένει παρὰ νὰ σοῦ εὐχηθῶ εὐτυχίαν ἀπὸ τοῦ βάθους ἀδελφικῆς καρδίας, διότι ἠξεύρεις ὅτι ἂν εἶχα ἀδελφὸ δὲν θὰ τὸν ἀγαποῦσα περισσότερο.

— Τὸ γνωρίζω, καλέ μου Φίλιππε. Ἀλλὰ μοῦ

σφίγγουν τὴν καρδιὰ αἱ ἐπιφυλάξεις σου. Μόνον ἐπειδὴ εἶναι τελειωμένα μὲ συγχαίρεις;

— Ναί, Κίμων.

— Ἐνῷ ἂν δὲν ἦσαν τελειωμένα . . .

— Τί σὲ ἐνδιαφέρουν αἱ περὶ ἀδυνάτων ὑποθέσεις; Τὸ ἐὰν μὲ τὸ δὲν καὶ μὲ παρατατικὸν ἢ ὑπερσυντελικὸν εἶναι ἡ πλέον χρεωκοπημένη ἑταιρία λέξεων, ὅπου ἠμπορεῖ νὰ σχηματισθῇ ποτέ.

— Μὲ ἐνδιαφέρουν· καὶ σὲ ἐξορκίζω εἰς τὴν φιλίαν μας νὰ συμπληρώσῃς τὴν ἰδέαν σου.

— Ἀφοῦ τὸ θέλεις τὸ κάμνω. Καὶ δὲν πταίω ἐγώ, ἂν θὰ σὲ πικράνω. Ἂν δὲν ἦσαν τελειωμένα, Κίμων, θὰ σοῦ ἔλεγα, ὅτι δὲν μοῦ ἐμπνέουν μεγάλην πεποίθησιν εὐτυχίας αὐταὶ αἱ ἑνώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο, ὅσον καὶ ἂν προσπαθῇ νὰ ὑψώσῃ τὸν ἄλλον, ἀναγκάζεται ἐν τούτοις καὶ αὐτὸς νὰ χαμηλώσῃ, ὅσον ἠμπορεῖ, διὰ νὰ μὴ τοὺς κάμῃ γελοίους ἡ διαφορὰ τοῦ ἀναστήματος. Ἔπειτα εἶναι γάμος εὐεργετικὸς αὐτός.

— Καὶ μὲ τοῦτο τί;

Δὲν ἀγαπῶ τοὺς εὐεργετικοὺς γάμους, ὅπως δὲν ἀγαπῶ τοὺς εὐεργετικοὺς νόμους. Καὶ οἱ δύο ξέρεις λασπώνουν συνήθως εἰς τὴν ἐφαρμογήν.

— Ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃς τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἀνθῆς, τῆς ψυχῆς της τὴν εὐγένειαν, τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν σεμνότητά της, καὶ τότε, εἶμαι βέβαιος, δὲν θὰ ἔλεγες αὐτά.

Καὶ τὴν ἐζωγράφισε μὲ τὸν καλλιτεχνικὸν τύπον τῶν χρωματισμῶν, τὸν ὁποῖον μόνος ὁ ἔρως διδάσκει, καὶ ἀνέλυσεν εἰς τὸν Φίλιππον, τὴν ἀντίθεσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν δύο ἀδελφῶν.

— Καλλίτερα νὰ μὴ μοῦ τὰ ἔλεγες αὐτά, Κίμων. Ἀλλὰ σοῦ ὑπεσχέθην εἰλικρίνειαν καὶ θὰ τὴν ἐξαντλήσω. Ἐγὼ θὰ ἐπροτίμων αὐτὴ ἡ Ἀνθή σου νὰ ἔχῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀδελφῆς της· νὰ ἦναι ὁμιλητική, φαιδρά, φιλόγελως, τολμηρά. Ἐμένα αὐτοὶ οἱ χαρακτῆρες μοῦ ἀρέσουν. Μοῦ φαίνονται γεροί, ὑγιεῖς· γιατὶ αὐταῖς ἡ ρωμαντικαῖς, αἱ ῥεμβώδεις, καὶ ὀνειροπόλοι, αὐταῖς ὅπου ἔχουν στὴ μορφὴ τυπωμένο τὸ εἰσιτήριο τοῦ Παραδείσου, καί, μόνο νὰ τῆς βλέπῃς, νομίζεις ὅτι μελετοῦν νὰ δώσουν ἐξετάσεις γιὰ ἅγιαις, αὐταῖς, ὅπου καθὼς ἡ Παναγία μὲ πέπλο τὸ μέτωπό της, σκεπάζουν κ' αὐταῖς τὰ ὡραῖα τους βλέμματα, μὲ ἕνα σεμνὸ πέπλο ἀπὸ τὰ πλούσια βλέφαρά τους, μοῦ φαίνονται γυναῖκες ἀρρωστιάρικαις. Αὐτοὶ οἱ ῥεμβασμοὶ οἱ αἰθέριοι, αὐτὰ τὰ ξελιγώματα εἶναι οἱ ὑστερισμοὶ τῆς ψυχῆς, καὶ ἐγὼ τοὺς ροβοῦμαι τοὺς ὑστερισμοὺς τῆς ψυχῆς, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀρρώστια.

Καὶ γιατὶ τοῦτο;

— Γιατὶ ἐπιδροῦν ἐπὶ τοῦ μυαλοῦ, ἐπὶ τῆς κρίσεως καὶ σοῦ τὰ κάνουν σαλάτα. Σπείρουν εἰς τὴν ψυχὴν πόθους, ὄνειρα, χιμαίρας, καὶ ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ νὰ μὴ εὑρεθῇ κανένας παστρικός, ὁ ὁποῖος νὰ θελήσῃ νὰ καλλιεργήσῃ αὐτὰ τὰ βρωμόχορτα. Ξεβιδόνεται τότε τὸ μυαλό, παραλύει τὸ φρένο καὶ κόπιασε ὕστερα νὰ τῆς βαστήξῃς στὸν κατήφορο. Γιὰ τοῦτο βλέπεις καὶ ὁ ὑστερισμὸς εἶναι λόγος ἀπαλλακτικὸς ἀπὸ τῆς ποινῆς, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη μούρλια.

Ἀλλὰ μὴ μὲ συνερίζεσαι ἐμένα, Κίμων· ἐγὼ εἶμαι ἕνας ἀδιόρθωτος παράξενος.

— Ἀλήθεια ἀδιόρθωτος· καὶ φταίω ἐγὼ ποῦ κάθουμαι καὶ σὲ ἀκούω. Τὴν κυριακὴ θὰ ἦσαι στοὺς γάμους. Γιατὶ βιάζουνται νὰ φύγουν ἡ μητέρα καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Ἀνθῆς καὶ τὰ πράγματα βλέπεις ἐπισπεύδονται.

— Καὶ θὰ ἦμαι καὶ θὰ χαρῶ· καὶ ἡ Ἀνθή σου, ἀφοῦ θὰ ἦναι γυναίκα σου, θὰ ἦναι ἀδελφὴ μου, καὶ ἀδελφὴ τῆς γυναίκας μου. Αὐτὰ ἐννοοῦνται οἴκοθεν.

Εὐχαριστῶ, ἀγαπητέ μοι Φίλιππε. Δὲν ἀμφέβαλλα περὶ τούτου. Ἀλλὰ φαντάζεσαι ποῖος θὰ ἦναι ὁ κουμπάρος ἑνὸς λοχαγοῦ πρώτης τάξεως;

— Ὄχι Κίμων.

— Θὰ ἦναι ἕνας ταπεινὸς βαθμοφόρος μὲ τὸ πρῶτο πάνινο γαλόνι στὸ μανίκι, ἕνας μικρὸς δεκανεύς, ὁ Νίκος.

— Ὦ ναί. Ἐννοῶ. Τὸν εἶχα λησμονήσει.

Πρώτην φορὰν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ Φίλιππος Βράγκας ὑπῆρξεν ἰδιότροπος καὶ σκαιὸς πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῆς γυναικός του, ἡ ὁποία πάντοτε φαιδρὸν καὶ εὐχαριστημένον ἦτο συνηθισμένη νὰ τὸν βλέπῃ. Ὅλα τοῦ ἔπταιον. Αὐτὴ πάλι ἡ Μαριγὼ ποῦ εἶχε τ' αὐτιά της; χτυποῦσε μιὰ ὥρα ὅσο ποῦ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ, ποῦ τοῦρθε νὰ ῥίξῃ τὴν πόρτα μὲ τῆς κλωτσιαῖς καὶ νὰ τῆς σπάσῃ τὰ πλευρά. Καὶ ἡ σούπα ἦταν μιὰ ἀηδία, ἕνα νερόπλυμα. Τὸ ψητὸ πνιγμένο στ' ἀλάτι σὰν νὰ τὸβγαλαν ἀπὸ τὴ σαλαμούρα ἐκείνη τὴ στιγμή. Χάλια. Παντρέψου γιὰ νὰ μὴ βρίσκῃς οὔτε νὰ φᾷς ἕνα πιάτο φαί. Καὶ τὰ παιδιὰ νὰ παύσουν αὐτὴ τὴ φλυαρία ποῦ τοῦ τσακίζει τὰ νεῦρα. Νὰ ἡσυχάσουν. Βαρέθηκε πλειὰ νὰ τ' ἀκούῃ.

Εἰς τὰς ἐπιμόνους τῆς γυναικός του ἐρωτήσεις περὶ τῆς πρωτοφανοῦς αὐτῆς διαθέσεώς του οὐδὲν ἀπήντα. Ἀλλ' ἐβημάτιζε σιωπηλὸς μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, καὶ μόνον αἱ ἑξῆς φράσεις τοῦ διέφυγον.

— Εἶδες ἐκεῖ. Ἕνα μυαλό, σὰν τοῦ Ἀνδρεάδη, νὰ τοῦ τὸ κάνῃ κουρέλια μιὰ παληοτσιλιβήθρα, καὶ νὰ τὸν δένῃ ἔπειτα στὴν οὐρά της. Τελείωσε. Καὶ τὰ ποιὸ γεμάτα κεφάλια ἔχουν ἀρκεταῖς σπηλιαῖς γιὰ νὰ ἀλλονίζῃ μέσα ὁ ἀέρας. Ἀλλὰ σ' αὐτόν, νὰ λέω τὴν ἀλήθεια, φταίει περισσότερο ἡ καρδιά του ἡ ἀδιόρθωτη. Ὅλων αὐτῶν τῶν αἰσθηματικῶν ἡ ἀσθένεια εἶναι ὑπερτροφία τῆς καρδίας, ἀσθένεια, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, θανατηφόρος. Καϋμένε Κίμων, καλέ καὶ ἀγαπημένε μου φίλε. Εἴθε νὰ διαψεύσῃ τὸ μέλλον αὐτὰ τὰ μαῦρα προαισθήματά μου, γιατὶ θὰ ἦναι πολὺ ἄδικος ὁ Θεὸς ἂν σὺ γείνῃς δυστυχής.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΙΣΠΑΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΤΩΝ

Ἐν τῷ κατὰ μίμησιν τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου συγγράμματι «*Βίοι τῶν ἐπιφανῶν Ἱσπανῶν*» τοῦ γλαφυροῦ Ἱσπανοῦ συγγραφέως Κιντάνα, εὑρίσκομεν γεγονός τι ἱστορικὸν στενῶς σχετιζόμενον μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου Κεφαλληνίας καὶ τοῦ Ἱσπανοῦ ἥρωος Γονθάλου, τοῦ ὁποίου τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τοσαύτην ὕλην παρέσχον εἰς ῥομαντικὰς μυθιστορίας, ποιήσεις, ἀνέκδοτα κτλ., ὄχι μόνον εἰς τοὺς τῆς πατρίδος του συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην τοιούτους.

Ὁ ἱπποτικὸς ἐλευθερωτὴς τῆς ποιητικῆς Γρανάδας Γονθάλος, ὑποτάξας τὴν Νεάπολιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Καστελίας ὅπου ἔτυχε λαμπρᾶς ὑποδοχῆς, παραμείνας ἐν αὐτῇ ἐπὶ δύο ἔτη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὰ πράγματα τῆς Ἰταλίας ἤρξαντο πάλιν ἐμπνέοντα ἀνησυχίας καὶ ἐκρίθη ἀναγκαιοτάτη ἡ ἐκεῖσε ἀποστολὴ Ἱσπανικοῦ στρατοῦ. Πρὸς τοῦτο παρεσκευάσθη ἐν Μάλαγᾳ στόλος ἐξ ἑξήκοντα πλοίων, ἐν ᾧ ἐπεβιβάσθησαν πέντε χιλιάδες πεζοὶ καὶ ἑξακόσιοι ἱππεῖς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γονθάλου δὲ Κόρδοβα. Ἡ ῥήμη τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου ἐνεθουσίασε τὴν ἄπληστον δόξης Ἱσπανικὴν νεολαίαν, καὶ ἔσπευσεν ὅπως ταχθῇ ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὸ ἄνθος τῆς Ἱσπανικῆς νεότητος καὶ εὐγενείας, μεταξὺ δὲ πολλῶν ἄλλων ἐκ τῶν κορυφαίων εὐγενῶν συγκατελέγετο καὶ ὁ Διέγος Γαρθίας δὲ Παρέδες, περιβόητος διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν Ἡράκλειον ῥώμην του. Ὁ στόλος οὗτος ἀνεχώρησε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1500, διευθυνθεὶς εἰς Σικελίαν

Ὁ σκοπὸς τῆς ἐξοπλίσεως ταύτης, λέγει ὁ Κιντάνας, δὲν ἐγένετο ἀμέσως καταφανής. Ἀφικόμενοι εἰς Μεσήνην, ἀπῆλθον ταύτης πάραυτα ὅπως ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ Ἐνετικοῦ στόλου, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Μπενίτο Πέσαρο, σκοποῦντες νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐξεπόρθουν τὰς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς θαλάσσαις νήσους τῆς Δημοκρατίας. Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει αὐτῶν ὁ Τουρκικὸς στόλος κατελήφθη ὑπὸ τρόμου καὶ ἀπεσύρθη εἰς Κωνσταντινούπολιν· οἱ δὲ σύμμαχοι, συναθροισθέντες ἐν Ζακύνθῳ, διηυθύνθησαν εἰς Κεφαλληνίαν, ἣν πρὸ ὀλίγου μόλις χρόνου οἱ βάρβαροι εἶχον ἀποσπάσει τῆς Ἐνετικῆς δεσποτείας. Ἀπεβιβάσθη ὁ στρατὸς καὶ ἐπολιόρκησε τὸ ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης φρούριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι ἅπαντες οἱ πολεμισταί. Γενομένων τῶν προπαρασκευῶν τῆς πολιορκίας καὶ ἐπιθέσεως, ὁ Γονθάλος, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐμήνυσε τοῖς ἐγκεκλεισμένοις τὰ ἑξῆς· ὅτι οἱ παλαίμαχοι Ἱσπανοί, ὑπήκοοι ἰσχυροῦ βασιλέως καὶ νικηταὶ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Μαυριτανῶν, ἦλθον πρὸς βοήθειαν τῶν Ἐνετῶν, ὅθεν ἐὰν παρέδιδον τὴν νῆσον καὶ τὸ φρούριον ἠδύναντο νὰ ἀποσυρθῶσι σῶοι, ἀλλ' ἐὰν ἀνθίσταντο οὐδεὶς θὰ ἐσώζετο. «Σᾶς εὐχαριστῶ, χριστιανοί, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλβανὸς Χισδάρ, διοικητὴς τοῦ φρουρίου, διότι γίνεσθε ὑμῖν πρόξενοι τοσαύτης δόξης, καὶ διότι θὰ παράσχητε τὴν εὐκαιρίαν ὅπως ἀπονεμηθῇ εἰς ἡμᾶς, εἴτε ζῶντας εἴτε γενναίως φονευθέντας, τοιαύτη δάφνη σταθερότητος πρὸς τὸν Βαγιαζίτην, τὸν ἡμέτερον Αὐτοκράτορα. Αἱ ἀπειλαί σας δὲν μᾶς τρομάζουν· ἡ εἱμαρμένη ἔθεσε τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου πάντων. Εἰπῆτε εἰς τὸν στρατηγόν σας ὅτι ἕκαστος τῶν στρατιωτῶν μου ἔχει ἑπτὰ τόξα καὶ ἑπτὰ χιλιάδας βέλη διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐκδικήσωμεν τὸν θάνατόν μας, ἐὰν δὲν δυνηθῶμεν νὰ ἀντιστῶμεν εἰς τὴν ὁρμήν σας ἢ τὴν καλήν σας τύχην». Εἰπὼν τὰς λέξεις ταύτας διέταξε νὰ ῥέρωσιν ἓν τόξον ἰσχυρὸν μετὰ μιᾶς κεχρυσωμένης φαρέτρας, ὅπως ἐπ' ὀνόματί του δώσωσιν αὐτὰ εἰς τὸν Γονθάλον καὶ ἐπεράτωσε τὴν συνέντευξιν ἀποχαιρετήσας τοὺς ἀπεσταλμένους.

Ἡ ὑπεράσπισις ἣν ἀντέταξε πρὸς τὰς ἐφόδους καὶ τὰς μάχας τῶν ἐχθρῶν του ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐπίδειξιν τοιούτου θάρρους. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ διοικούμενοι Τοῦρκοι ἦσαν ἑξακόσιοι, ἅπαντες ἐμπειροπόλεμοι καὶ θηριόψυχοι· τὸ φρούριον ἦτο καλῶς ἐφωδιασμένον καὶ πρὸς τούτοις ἔκειτο ἐπὶ βράχου τραχέος καὶ δυσαναβάτου. Τὸ βαρὺ Ἐνετικὸν πυροβολικὸν ἤρξατο προσβάλλον τὸ τεῖχος, ἀλλ' ὁ Χισδὰρ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀδιαφορούντες εἰς τὰ γενόμενα ῥήγματα καὶ τὸ θανατηφόρον πῦρ αὐτοῦ, ἀκαταπόνητοι καὶ περιφρονοῦντες τὸν κίνδυνον, ἀνθίσταντο εἰς τὰς ἐφόδους ὑπερασπιζόμενοι διὰ τῶν μηχανῶν των. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ πληθὺς τῶν ἐκτοξευομένων βελῶν, ὥστε ἡ πεδιὰς καὶ αἱ ἄτραποι ἐκαλύπτοντο ὑπ' αὐτῶν. Τὰ βέλη πρὸς τούτοις ἦσαν δηλητηριασμένα καὶ ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον τέχνασμα κατ' ἀρχὰς ἦτο ἄγνωστον τὰ τραύματα ἀπέβαινον θανατηφόρα. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου εἶχον μηχανάς τινας ἐφωδιασμένας διὰ σιδηρῶν ἁρπαγῶν, τὰς ὁποίας τὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συγγράμματα ὀνομάζουσι λύκους (lobos), δι' ὧν συνελάμβανον τοὺς στρατιώτας ἐκ τοῦ ὁπλισμοῦ των καὶ ἀνυψοῦντες αὐτοὺς ἢ τοὺς συνέτριβον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀρίνοντες αὐτοὺς νὰ κακαπέσωσιν, ἢ τοὺς εἵλκυον πρὸς τὸ τεῖχος ὅπως τοὺς φονεύσωσιν ἢ τοὺς αἰχμαλωτίσωσιν. Ὑπὸ μιᾶς ἐξ αὐτῶν συνελήφθη ὁ Διέγος Γαρθίας δὲ Παρέδες, ὅστις ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ὤρθη παλαίων ἰσχυρῶς πρὸς τὴν μηχανήν, ὅπως μὴ καταρριφῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ἑλκυσθεὶς δὲ πρὸς τὸ τεῖχωμα ὑπερησπίσθη ἑαυτὸν μετὰ τοσαύτης ἀνδρείας, ὥστε οἱ βάρβαροι ἐκ σεβασμοῦ τὸν ἐτήρησαν αἰχμάλωτον, ἐλπίζοντες δι' αὐτοῦ νὰ ἐπιτύχωσι καλλιτέρους ὅρους, ἐὰν ἠναγκάζοντο νὰ παραδοθῶσιν.

Οὕτω ἐξηκολούθει ἡ πάλη ἐξ ἴσου πεισματώδης ἀμφοτέρωθεν. Αἱ συχναὶ ἔξοδοι τῶν Τούρκων ἐτήρουν ἐν διαρκεῖ ἐπαγρυπνήσει τοὺς πολιορκητάς· εἰς μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἐξηγείρετο τυχαίως ὁ Γονθάλος, ὀνειρευθεὶς τὰ συμβαίνοντα καὶ διατάξας μηχανικῶς ὅπως προετοιμασθῶσι πρὸς ὑπεράσπισιν, θὰ ἦτο μεγάλη ἡ καταστροφὴ καὶ ἀνεπανόρθωτοι ἴσως αἱ ζημίαι ἃς θὰ ὑφίσταντο. Ἐναντίον τῆς ἀπείρου πλήθους τῶν βελῶν ὁ Ἱσπανὸς στρατηγὸς ἀντέταξεν ἐν πυροβολεῖον τοῦ ὁποίου αἱ βολαί, ἐξικνούμεναι μακρότερον τῶν ἐχθρικῶν τόξων, κατεπτόουν τοὺς τοξότας αὐτῶν. Διέταξε κατόπιν νὰ παρασκευάσωσι κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐναντίον τοῦ τείχους τὰς ὑπονόμους ἐκείνας, ἃς πρὸ ὀλίγου χρόνου εἶχεν ἐφεύρει ὁ Πέτρος Ναβάρρος, καὶ νὰ διευθετήσωσι τὰς κλίμακας ὅπως ἁλώσῃ ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον. Αἱ ὑπόνομοι ἐξερράγησαν, μολονότι δὲ ἤνοιξαν πολλὰ μεγάλα ῥήγματα, οἱ Τοῦρκοι ἐπεσκεύασαν αὐτὰ ἀρκούντως μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε ἡ θέσις ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ὀχυρὰ ὡς πρότερον. Οἱ Ἱσπανοὶ ἐφώρμησαν ὅπως εἰσπηδήσωσι διὰ τῶν κλιμάκων μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῖς ὁρμητικότητος καὶ ἀνδρείας, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ διὰ λίθων, βελῶν, πυρὸς ἐξακοντιζομένου, ἐλαίου, θείου καὶ πίσσης ζεούσης ἀνθίσταντο ἀπελπιστικῶς, θραύοντες τὰς κλίμακας καὶ καταχρημνίζοντες τοῦ τείχους τοὺς ἀνελθόντας Ἱσπανούς. Ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους ὁ Γονθάλος, ὅπως διατάξῃ τοὺς στρατιώτας του νὰ ἀποσυρθῶσι· παρομοίαν δὲ κακὴν ἔκβασιν ἔσχε καὶ ἡ ἔφοδος ἣν μετ' ὀλίγον ἐπεχείρησαν οἱ Ἐνετοί. Ἠγανάκτουν οἱ πολεμισταὶ οὗτοι, οἱ δαμάσαντες τοὺς Μαύρους ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἀποδιώξαντες τοὺς Γάλλους τῆς Νεαπόλεως, διότι ἐν μόνον φρούριον ἀντέστη αὐτοῖς ἐπὶ τοσοῦτον· ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες κατ' ἀρχὰς περιεφρόνουν τοὺς Τούρκους ὡς βαρβάρους καὶ στερουμένους πολεμικῆς ὁρμῆς, ἔμαθον ἐπὶ ζημίᾳ των νὰ τοὺς φοβῶνται καὶ νὰ τοὺς ἐκτιμῶσι. Πεντήκοντα ἡμέραι εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας, ὅταν ὁ Γονθάλος ἀναλογιζόμενος ὅτι ἦτο ἀνάξιον τῆς δόξης του νὰ παρατείνηται αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον, συνεσκέφθη ἐν συμβουλίῳ μετὰ τοῦ Πέσαρο καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικὴν ἔφοδον, καθ' ἣν θὰ προσεβάλλετο τὸ φρούριον ταυτοχρόνως διὰ τῶν ὑπονόμων, τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν στρατιωτῶν. Ἀφοῦ τὰ πάντα διετέθησαν καταλλήλως καὶ ἐνεψυχώθη ὁ στρατός, ἐδόθη τὸ σημεῖον, ἀλλὰ παρὰ τὰς ἐκπυρσοκροτήσεις τῶν πυροβόλων, τὰς ἐκρήξεις τῶν ὑπονόμων καὶ τὰς μετ' ἀλαλαγμῶν ἐφορμήσεις τῶν στρατιωτῶν, ἅτινα πάντα παρίστων τὴν νῆσον ὡς καταποντιζομένην ὑπὸ τὴν τρομακτικὴν ἐκείνην βοήν, οἱ Τοῦρκοι οὐδόλως κατεπτοήθησαν. Τέλος ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν εἱμαρμένην καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν ἐχθρῶν των, οἵτινες μετὰ σροδρότητος κατέλαβον τὸ τεῖχος καὶ εἰσῆλθον ἐν τῷ φρουρίῳ. Ὁ Χισδὰρ πιστὸς εἰς τοὺς λόγους του ἀπωλέσθη μαχόμενος μετὰ τριακοσίων ἐκ τῶν στρατιωτῶν του. ἀξίων πάντων καλλιτέρας τύχης, συνελήφθησαν δὲ μόνον ὀγδοήκοντα Τοῦρκοι, οἵτινες ἐξησθενημένοι ἐκ τῶν κόπων καὶ τῶν τραυμάτων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τελευτήσωσιν ἐνδόξως ὡς οἱ λοιποί.

Ἁλωθείσης οὕτω τῆς Κεφαλληνίας, ὁ μέγας ἀρχηγός, οὕτως ἐπωνόμασαν πρῶτοι οἱ Μαυριτανοὶ τὸν Γονθάλον, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν καθ' ἃς, ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἐν αὐτῇ ἕνεκεν κακοκαιρίας, ἐπέστρεψεν εἰς Σικελίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1501, ἀφήσας τὴν νῆσον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συμμάχου του. Εἰς Συρακούσας ἀπεσταλη πρὸς αὐτὸν εἰς πρέσβυς τῆς Δημοκρατίας, ἥτις εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις ἃς προ ὀλίγου τῇ εἶχε παράσχει, τῷ ἀπέστελλε τὸ δίπλωμα τοῦ εὐγενοῦς Ἐνετοῦ καὶ μεγαλοπρεπῆ δῶρα ἐκ κοσμημάτων ἐκ κατειργασμένου ἀργύρου, σισυρῶν ἐκτίδων καὶ ὑφασμάτων χρυσοῦφῶν καὶ μεταξωτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἀπεποιήθη ταῦτα, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς νὰ τὰ δεχθῇ ἐνδίδων εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ πρέσβεως, ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ πάντα τὰ πλούτη εἰς τὸν βασιλέα του, αὐτὸς δὲ νὰ τηρήσῃ μόνον τὸ δίπλωμα· ἔλεγε δὲ χαριτολογῶν, ὅτι ἔπραττε τοῦτο ὅπως ἐὰν οἱ ἀντίπαλοί του ἤθελον δειχθῆ πλέον φιλόφρονες καὶ μεγαλόδωροι νὰ μὴ δύνανται τοὐλάχιστον νὰ εἶναι εὐγενέστεροι αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς Καστελιανῆς.

Γ. Ν. ΜΑΥΡΑΚΗΣ

ΤΑ ΤΕΜΠΗ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Λάρισσα 31 Μαΐου 1894.

Ἀγαπημένε μου ἀδελφέ!

Μετὰ τὰ Μετέωρα τὰ Τέμπη. Εἶναι τὰ δύο ἀξιοθέατα σημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄρχεται πρὸς Δ.ἡ μεγάλη Θεσσαλικὴ πεδιὰς καὶ λήγει Β Α. Φοβεροί, μεγαλοπρεπεῖς, ἄγριοι καὶ ἐπιβλητικοὶ οἱ βράχοι τῶν Μετεώρων, εἰς τοὺς ὁποίους, ἀφοῦ ἅπαξ τις ἴδῃ, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπανέλθῃ. Τί νὰ εἴπω ὅμως διὰ τὰ Τέμπη; Εἶναι ἐπιβλητική, μεγαλοπρεπὴς καὶ θελκτικὴ εἰκὼν τῆς ὁποίας ἀφοῦ θαυμάσῃ τις τὸ σύνολον ἀναζητεῖ τὰς λεπτομερείας καὶ εἰς τὰς γραμμὰς αὐτὰς τὰς ὁποίας εὑρίσκει τελειοτάτας. Πολλάκις πρέπει νὰ τὰ ἴδῃ, πολλάκις νὰ τὰ ἐξετάσῃ λεπτομερῶς, πάντοτε δὲ θὰ νομίζῃ ὅτι βλέπει κάτι νέον καὶ διὰ πρώτην φοράν.

Ἐξ Ἀμπελακίων κατήλθομεν διὰ τοῦ μονοπατίου ὅπερ φέρει εἰς τὸ χάνι τῆς Κοκώνας εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Τεμπῶν. Εἶναι ὁ παλαιὸς δρόμος, ὁ φέρων ἀπὸ Τέμπη καὶ Μπαμπᾶ εἰς Ἀμπελάκια, τὸν ὁποῖον καὶ μὲν ἡ ἐπιστήμη τῶν Μηχανικῶν δὲν ἔφερεν εἰς εὐθυγραμμίαν, οὔτε ὁδοστρωτὴρ συνέτριψε τὰ παλαιὰ γκαλτερίμια του, ἀλλ' ἡ φύσις ἐπροίκισεν αὐτὸν πλουσιοπαρόχως, καὶ ἐνῷ ἐδαδίζομεν μεταξὺ χλοερῶν φρακτῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰ αἰγοκλήματα ἀναπαυόμενα ὑπερηφάνως ἐπεδείκνυον τὸ κάλλος των καὶ ἐδώρουν εἰς τὴν πρωινὴν αὔραν τὴν εὐωδίαν των, καὶ ὄπισθεν αὐτῶν ἐφαίνοντο ἀμπελοι ἐπιμελῶς καλλιεργημέναι, εὑρισκόμεθα αἴφνης παραπλεύρως βαθυτάτου ρεύματος ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνήρχοντο πλάτανοι καὶ αἴγειροι, ἐνῷ εἰς τὸ βάθος ἠκούετο ποῦ μὲν ἡ πτῶσις μικροῦ καταρράκτου, καὶ ἀλλαχοῦ ἡ μορμορυγὴ μόνον τοῦ τρέχοντος ρυακίου· ἐκεῖ ἡ ἀηδὼν ἔψαλλε τὸ γλυκὺ πρωινὸν ἆσμά της καὶ ὡς σειρὴν μᾶς ἐκράτει ἐκεῖ ἐπὶ πολύ.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν εἶδον τὰ Τέμπη τὸν Μάϊον καὶ τὴν καλὴν ἰδέαν νὰ τὰ ἐπισκεφθῶ μοὶ τὴν ἐνέπνευσεν ἀδελφέ μου, ἡ περιγραφὴ τῆς ἐπισκέψεως σας εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐκεῖ ἐγένετο γιγαντοναυμαχία, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ μήπως δὲν ἔγινεν ἡ Τιτανομαχία; Σεῖς εἴδατε τοὺς βράχους ἐπὶ τῶν ὁποίων συνετρίβη ὁ Περσικὸς στόλος, καὶ ἐγὼ εἶδον τοὺς βράχους ἀπὸ τοὺς ὁποίους νικηθέντες κατεκρημνίσθησαν οἱ Τιτᾶνες. Ἐκεῖνοι ἠθέλησαν νὰ ὑποδουλώσωσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ οὗτοι ἐπειράθησαν νὰ ἐκθρονίσωσι τὸν Δία.

Ἡ χλωρὶς ἦτο ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ της· ἐκτὸς τοῦ ὡραίου φυλλώματος τῶν πλατάνων τῶν σκιαζόντων τὸν ροῦν τοῦ Πηνειοῦ, ἐκτὸς τοῦ γλυκέος πρασίνου τῶν δασῶν τῆς Ὄσσης, ἀνθόστρωτος ἦτο καὶ ὁ δρόμος, ὃν διηρχόμεθα, καὶ ἀπὸ τὰς ῥωγμὰς τῶν φοβερῶν ἐκείνων βράχων ἐκρέμαντο ὑπὲρ τὰς κεφαλάς μας χαριέστατα ἄνθη, ἱκανὰ νὰ στολίσωσι τὸν ἐκλεκτότερον κῆπον. Ὁποία ποικιλία φυλλωμάτων! ἀπὸ τοῦ βαθέος πρασίνου μέχρι τοῦ πλέον ἀνοικτοῦ, ἁρμονικώτατα συνδυασμένων μὲ τὴν ἀπειρίαν τῶν χρωμάτων τῶν ἀνθέων. Μόνον ἡ φύσις ἐπιδαψιλεύουσα τὴν ἐξαιρετικὴν εὐνοιάν της ἠδύνατο νὰ κάμῃ τὸ θαῦμα αὐτό! Καὶ ὅλα ταῦτα μεταξὺ βράχων ἀποκρήμνων, ὧν ἰλλιγγιᾷ τις νὰ ἴδῃ τὸ ὕψος, καὶ ποταμοῦ τοῦ ὁποίου εἴς τινα μέρη ἰλλιγγιᾷ νὰ ἴδῃ τὸ βάθος. Ὁρμητικὰ τὰ ρεύματα ἔτρεχον νὰ ριφῶσιν εἰς τὸν ποταμόν, καὶ ἐκεῖ ἐκανόνιζον πλέον τὸν δρόμον των μὲ τὸν ἥσυχον ροῦν τοῦ γηραιοῦ Πηνειοῦ.

Πόσον παρωμοίασα, Μιχαλάκη μου, τὸν δρόμον ὃν διανύσαμεν πεζοὶ ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀμαξιτὸν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Τεμπῶν μὲ τὸν ἀνθρώπινον βίον. Κατωφερὴς καὶ ἀπότομος ἀλλὰ διέρχεσαι αὐτὴν μετ' εὐχαριστήσεως, διότι τοὺς ὀφθαλμούς σου καταθέλγουσιν ἡ πρασινάδα καὶ τὰ ἄνθη. Ἄνευ γογγυσμοῦ πληρώνεις φόρον αἵματος εἰς τὰ παλιούρια διὰ νὰ δρέψῃς ἓν ἄνθος, ὅπερ ἰδιαιτέρως ἐπέσυρε τὴν προσοχήν σου. Ἐὰν δὲ κύψῃς νὰ κόψῃς κανὲν ἄνθος ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα, ῥυόμενα ὑπὸ τοὺς φράκτας, προβάλλουσι τὴν θελκτικὴν κεφαλήν των, θὰ ἀκούσῃς ἀμέσως τὰ ξηρὰ φύλλα νὰ τρίζωσι καὶ ἑρπετόν τι νὰ φεύγῃ ταχέως, καὶ ἄλλοτε ἔντρομος ἀποσύρεις τὴν χεῖρα βλέπων δύο ὀφθαλμοὺς ἀτενῶς νὰ σὲ παρατηρῶσιν. Αἴφνης, ἐνῷ βαδίζεις ἀμέριμνος, ὄρις σοῦ κόπτει τὸν δρόμον καὶ εἶσαι ἠναγκασμένος ἢ νὰ φευσύγῃς αὐτὸν καὶ νὰ διέλθῃς ἢ νὰ ὑποχωρήσῃς εὐλαβῶς ἀφίνων αὐτὸν νὰ διέλθῃ ἡσύχως· καὶ νὰ λογίζεσαι εὐτυχὴς ἐὰν δὲν τῷ ἐπέλθῃ ἡ ὄρεξις νὰ σοῦ ἐπιτεθῇ, ἢ εὑρίσκεσαι πρὸ κρημνοῦ τοῦ ὁποίου τὸ φοβερὸν βάθος κρύπτουσιν ὡραῖοι πλάτανοι. Ἐνῷ δὲ νομίζεις ὅτι εἰσῆλθες πλέον εἰς ὁδὸν ὁμαλὴν καὶ βλέπεις πέραν τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας σου, ῥυάκιον σοῦ κόπτει τὸν δρόμον καὶ ἀναγκάζεσαι νὰ διέλθῃς αὐτὸ ἐπὶ σαλευομένων πετρῶν· ἢ εὑρίσκεσαι πρὸ ἀδιεξόδου καὶ ἐπανέρχεσαι εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ζητῶν νὰ ἀνακαλύψῃς μεταξὺ τῶν θάμνων μονοπάτιον βατόν, ὅπερ νὰ σὲ φέρῃ εἰς τὸν μεγάλον δρόμον.

Καὶ τὰ ῥυάκια τὰ ὁποῖα τρελλὰ καὶ ὁρμητικὰ τρέχουσι νὰ ριφῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν συντριβόμενα κατὰ πετρῶν καὶ πᾶν ἐμπόδιον ὑπερπηδῶντα, δὲν ἀντιπροσωπεύουσι τὴν τρελλὴν νεότητα, ἥτις ἀμέριμνος τρέχει εἰς τὸ ἄγνωστον καὶ τότε πλέον ἡσύχως βαδίζουσα ῥίπτεται εἰς τὸν ὠκεανόν;

Ὅταν ἡ ὁδὸς τοῦ βίου εἶναι ἀνθόστρωτος, μ' εὐχαρίστησιν ὑπερπηδᾷ τις ὅλα τὰ προσκόμματα καὶ μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη ἀτενίζει πρὸς τοὺς κινδύνους. Μετὰ μιᾶς ὥρας ὁδοιπορίαν, καθ' ἣν δὲν ἠξεύρομεν τί νὰ ἴδωμεν πρῶτον καὶ τί νὰ θαυμάσωμεν πλειότερον, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν θελκτικὴν τοποθεσίαν ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ διημερεύσωμεν παρὰ τὴν ἔξοδον τῶν Τεμπῶν. Ὁ ὁδηλάτης μᾶς ἀνέμενεν ἕτοιμος νὰ τεθῇ εἰς τὴν πυράν. Ἡτοιμάσθη ταχέως τὸ ἐρεκτικώτατον κοκορέτσι καὶ ἕως οὗ ἑτοιμασθῇ καὶ ὁ ἀμνὸς μετέδημεν ἀλλήλοις διαδόχως ἀπὸ τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ὄσσης συνάζοντες ἄνθη. Ἐσύναξα ὀλίγα εὐώδη καὶ θαλερά, ἔκαμα μικρὰν ἀνθοδέσμην ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἔλειπον ὁ Μάης καὶ πασχαλίτσαι, τὰ ἐφίλησα καὶ τὰ ἔρριψα εἰς τὸν ποταμόν, ἐκεῖ ὅπου ὁρμητικὸν ῥυάκιον χύνεται παταγωδῶς εἰς αὐτόν. Ἐταλαντεύθησαν ἐπ' ὀλίγον καὶ ἡ καρδία μου ἔπαλλε μήπως πλησιάζοντα πρὸς τὴν ἔχθην ἐμπλακῶσιν εἰς τὴν ῥίζαν κανενὸς πλατάνου· εὐτυχῶς ὅμως ἀφοῦ μοῦ ἔπεμψαν τελευταῖον ἀποχαιρετισμόν, τὸ ρεῦμα τὰ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον καὶ ἐκεῖθεν γοργὰ ἤρχισαν νὰ φεύγωσι πρὸς τὸ ἄπειρον.

Καὶ τώρα, Μιχαλάκη μου, θὰ σοῦ γράψω καὶ ὀλίγα σοβαρά. Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς πλατείας εὑρίσκεται στήλη, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι τῆς μικρᾶς παράγκας ἐξήγαγον ἐκ τοῦ μεγάλου λάκκου τοῦ παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ὄσσης. Ἐὰν ἡ στήλη αὕτη εἶναι μέρος τῆς ὅλης ἢ ἡ βάσις μόνον τῆς λείπει, ἀφίνω εἰς ἄλλους νὰ τὸ ἐξετάσωσιν. Εἶναι γελοῖον νὰ πειραθῶ νὰ ἀρχαιολογήσω, ἀφοῦ εἰδικὸς ἐπιστήμων ὁ κύριος Στάης ἀπεστάλη νὰ ἐξετάσῃ ἀρχαιότητάς τινας ἐκεῖ, καὶ βεβαίως θὰ ὑπάρχῃ ἡ σχετικὴ ἔκθεσίς του εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδὲν ἔχεις σχέσεις μὲ τὰ ὑπουργεῖα καὶ ἑπομένως δὲν θὰ ἀναγνώσῃς ποτὲ τὴν ἔκθεσιν ἐκείνην, ἐκτὸς ἂν δημοσιευθῇ που, θὰ μ' εὐχαριστήσῃς διὰ τὴν θυσίαν, ἣν κάμω δεχομένη νὰ καταστῶ γελοία χάριν σοῦ.

Λοιπὸν ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ἡ στήλη αὕτη πιθανῶς ἦτο ἐστημένη παρὰ ναὸν εἰς καταφανὲς μέρος, οὗ τὰ ἐρείπια σώζονται ὀλίγον ἄνωθεν τῶν προπόδων τῆς Ὄσσης. Ταῦτα διὰ μεγάλης θυσίας δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἀνερχόμενος στενὸν μονοπάτιον περφραγμένον ἤδη ἀπὸ ἀκάνθας. Ὁ ναὸς ἦτο χριστιανικός, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς καταργήσας τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν μετέβαλε καὶ τὸν ναὸν τοῦτον εἰς ἐθνικὸν καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τιμὴν ἐκείνου, ὅστις ἦτο θυσιαστὴς ὄχι μόνον τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐστήθη ἡ στήλη ἐκείνη μὲ τὴν ἀριέρωσιν εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὸν Ἰουλιανὸν διεδέχθη ὁ Ἰοβιανὸς κατὰ τὸ 363 μ. Χ. Οὗτος ἐπανέφερε τὸν χριστιανισμὸν εἰς ἅπαν τὸ κράτος. Οἱ χριστιανοὶ λοιπὸν ἀνέγραψαν ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τῆς στήλης, ἀφοῦ ἐξήλειψαν τὴν πρώτην ἀσεβῆ ἀφιέρωσιν πρὸς τιμὴν καὶ ἔπαινον αὐτοῦ ἐκφέροντες εὐχὴν νὰ εἶναι νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος πάντοτε, τὴν ἐξῆς ἀφιέρωσιν Λατινιστί, ἣν ἀναγνώσας εὐχερῶς ὁ τέως διευθυντὴς τῆς Μαναρείου σχολῆς ἐν Ἀμπελακίοις κύριος Α. Μίσιος εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ δώσῃ ἀντίγραφον.

D N
Juviani
victori
ac triomf (atori)
semper (!)
aus

Ὁ Ἰοβιανὸς δὲν φαίνεται νὰ διῆλθε διὰ τῆς Θεσσαλίας, ἄλλως τε ἑπτὰ μόνον μῆνας ἐβασίλευσεν. Ἐγεννήθη τῷ 331 μ. Χ. καὶ ἐκηρύχθη αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἐμφρόνως ὡμολόγησαν ὅτι ἦσαν χριστιανοί, διότι δὲν ἐδέχετο νὰ γίνῃ ἡγεμὼν στρατιωτῶν εἰδωλολατρῶν, τῷ 363 μ. Χ. Ἦτο σωματοφύλαξ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἀπέθανε δὲ εἰς Δαδαστάνην μεταξὺ Βιθυνίας καὶ Γαλατίας τὸ 364, κατόπιν πολυτελοῦς συμποσίου, ἐκ τῆς ἀκρασίας ἢ ἴσως καὶ δολοφονηθείς.

Κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν Τεμπῶν ἀναφέρονται δύο πόλεις ἀρχαῖαι. Τὸ Ὁμόλιον ἐπὶ Ὄσσης ἔνθα θὰ εὑρίσκετο καὶ ἡ στήλη πλησίον τοῦ ἐκεῖ ναοῦ, καὶ ἡ Φίλα ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου. Δὲν ἦτο δυνατὸν οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες τόσον καλῶς ἐξέλεγον τὰς τοποθεσίας τῶν πόλεων των νὰ παρίδωσι τὴν θελκτικὴν ἐκείνην θέσιν, ὅπου καὶ ὕδωρ ἄφθονον εἶχον καὶ ἀσφαλὲς προπύργιον τὰ Τέμπη, καὶ πλησίον τὴν θάλασσαν. Τί λαμπρὸν

διάδημα! Δύο πόλεις ἑκατέρωθεν τοῦ Πηνειοῦ νὰ στέρωσι τὴν μαγευτικὴν διασφάγα τῶν Τεμπῶν!

Μᾶς εἶπον ὅτι ὀλίγον ἄνωθεν τῶν πρώτων ἐρειπίων ὑπῆρχον ἐρείπια καὶ ἄλλου μεγαλειτέρου ναοῦ. Δὲν εἴχομεν τὴν γενναιότητα νὰ προχωρήσωμεν, διότι ἐκτὸς τῆς φλογερᾶς θερμότητος, διότι ἦτο σχεδὸν μεσημβρία, τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐμποδίων, ἦτο φόβος μήπως κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ταράξωμεν τὴν ἡσυχίαν κανενὸς ὄφεως εἰς τὸν ὁποῖον πολὺ ἀκριβὰ θὰ ἐπληρώνομεν τὴν ἀδιακρισίαν μας.

Ἐν τούτοις ἀναμένουσα παρὰ σοῦ κανένα μεγάλο εὖγε διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς γνώσεις μου, στὸ πεῖσμα τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις χαρεκάκως μειδιᾷ εἰς τὰ θυμάματα, ὡς τὰ λέγει, τοῦ ἀμοιβαίου θαυμασμοῦ!!

Σὲ ἀσπάζομαι ἐγκαρδίως.

Ἡ ἀδελφή σας
ΑΜΑΛΙΑ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

Η ΕΠΙ ΤΙΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ

Πολὺς λόγος ἐγένετο ἐσχάτως περί τινος χωρίου τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου. Τὸ ὑπὸ συζήτησιν τοῦτο χωρίον εἶνε τὸ ἑξῆς. «Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν *ἀπελπίζοντες*». Σημειοῦμεν τὴν μετοχὴν *ἀπελπίζοντες* διότι αὕτη ἐγέννησε τὸ σκάνδαλον, ἕνεκα τῆς περιεχομένης ἀντιφάσεως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ πρὸς τὰ προηγουμένως ρηθέντα. Ἐπεχείρησαν λοιπὸν τινὲς νὰ διορθώσωσι τὸ κείμενον μεταβαλόντως τὸ *ἀπελπίζοντες* εἰς τὸ *ἀντελπίζοντες*. Ἀλλ' ἄλλοι παρετήρησαν ὅτι περιττὴ καθίσταται πᾶσα διόρθωσις, διότι ἡ πρόθεσις *ἀπὸ* δὲν ἔχει τὴν κοινῶς διδομένην εἰς τὸ ῥῆμα τοῦτο σημασίαν, ἀλλὰ τὴν σημασίαν ἣν ἔχει εἰς διάφορα ἄλλα ῥήματα, ὡς λόγου χάριν εἰς τὸ *ἀπολαμβάνω*, *ἀποδέχομαι* καὶ τὰ τοιαῦτα, ὥστε κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους τὸ *μηδὲν ἀπελπίζοντες* ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ *μηδὲν ἐλπίζοντες*. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη οὔτε τὴν μετοχὴν νὰ μεταβάλωμεν, οὔτε ἀπὸ τῆς προθέσεως *ἀπὸ* ν' ἀφαιρέσωμεν τὴν σημασίαν ἣν ἔχει ἐν τῷ ῥήματι *ἀπελπίζω*. Τῷ ὄντι δὲ ἐὰν προσέξωμεν εἰς τὴν ἑπομένην φράσιν τοῦ Εὐαγγελίου· «καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν *πολύς*», θὰ πεισθῶμεν ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ὅλου οὐδὲν ἔχει τὸ ἀντιφατικὸν καὶ παράλογον. Πρὸς πλειοτέραν κατανόησιν τοῦ πράγματος, ἂς παραθέσωμεν ὁλόκληρον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Ἰησοῦς διδάσκων ἔλεγε· «Καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· *καὶ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς*». Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ἐδίδασκε ν' ἀγαπῶμεν καὶ ἀγαθοποιῶμεν καὶ νὰ δανείζωμεν τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, νὰ μὴ ἀπελπιζώμεθα δὲ παντάπασι, διότι ὁ μισθὸς ἡμῶν ἔσται πολύς, ποῦ; ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐξέφρασεν ἄλλοτε ὁ Ἰησοῦς εἰπών· «ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ». Οὕτω πως νομίζω, ἐὰν μὴ ἀπατῶμαι, λύεται φυσικῶς καὶ λογικῶς τὸ ζήτημα.

Γ. Μ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἡ Δὶς Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει διακεκριμένη διηγηματογράφος, ἐξέδωκεν ἐσχάτως εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος νέον αὐτῆς ἐκτενὲς διήγημα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡμερολόγιον τῆς Δος Λεσβίου». Εἶνε γραμμένον εἰς γλῶσσαν ἁπλῆν, μὲ τὴν συνήθη τρυφερότητα, ζωὴν καὶ χάριν, ἡ ὁποία διακρίνει ὅλα τὰ ἔργα τῆς Δος Παπαδοπούλου.

— Ὁ γάλλος φιλόλογος Ὠδέττ ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ἡρόδοτος ὡς ἱστορικὸς τῶν Μηδικῶν πολέμων» ἐν ᾧ πειρᾶται νὰ παλλαλάξῃ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας, τῆς ἐπὶ ψευδολογίᾳ μομφῆς, τὴν ὁποίαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν κριτικῶν τῷ προσῆψαν. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν γαλλικὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» νὰ γράψῃ ἄρθρον διὰ τοῦ ὁποίου τὴν εὐθύνην τῶν ὑπερβολῶν, τὰς ὁποίας προφανῶς περιέχουν τὰ ἱστορήματα τοῦ Ἡροδότου, ζητεῖ νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς τοὺς εὐφαντάστους Ἕλληνας, τοὺς παραστήσαντας εἰς τὸν πιστῶς μεταγράψαντα ἱστορικὸν τὰ πράγματα ηὐξημένα καὶ ἠλλοιωμένα.

— Ὑπὸ τοῦ γάλλου ποιητοῦ Ἰακώβου Νορμὰν ἐξεδόθη συλλογὴ μικρῶν σατυρικῶν ποιημάτων ἐπιγραφομένη «La Muse qui trotte». Πρόλογον εἰς τὰ χαριτωμένα ταῦτα στιχουργήματα, τὰ ἄνευ κακίας σατυρίζοντα, ἔγραψεν ὁ Σουλλὺ Προυδώμ. Δι' αὐτῶν, λέγει, ἡ σατυρικὴ ποίησις ἀποκτᾷ προσόν, τοῦ ὁποίου δὲν ἐθεωρεῖτο μέχρι τοῦδε ἐπιδεκτική: τὴν χάριν.

— Λίαν ἐνδιαφέρον βιβλίον περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ λατρείας, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἐν Παρισίοις ὁ Βίκτωρ Βεραρ. Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες παρέλαβον πολλοὺς τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ θεαινῶν ὡς καὶ τῶν περὶ αὐτῶν μύθων παρὰ τῶν σημιτικῶν λαῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Φοινίκων, εἶνε ὑπόθεσις, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξαν ἄλλοτε ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Γκροῦππε ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὁ Κλερμὼν-Γκαννὼ ἐν Γαλλίᾳ. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην διὰ νέων τεκμηρίων ὑποστηρίζει ἤδη ὁ Βίκτωρ Βεραρ, καὶ ἰδίᾳ διὰ τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀνευρεθέντος ἱεροῦ τοῦ Λυκείου Διός, τὰ τῆς λατρείας τοῦ ὁποίου, καθὼς ἀποδεικνύει ὁ συγγραφεύς, φέρουν εὐδιάκριτον τὸν συριακὸν χαρακτῆρα καὶ μαρτυροῦν περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀρχαίων τούτων Πελασγῶν πρὸς τοὺς Φοίνικας, οἱ ὁποῖοι μεγάλην ἐπ' αὐτῶν ἔσχον ἐπίδρασιν.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον «Γερουσία τῷ 1894» ὁ Ἀλφόνσος Βερτρὰν συμπεριέλαβεν εἰς ἕνα τόμον τὰς βιογραφίας πάντων τῶν ἐξόχων πολιτικῶν καὶ ῥητόρων, τῶν παρακαθημένων σήμερον εἰς τὴν γαλλικὴν Γερουσίαν. Τὸ βιβλίον τοῦ Βερτρὰν περιέχει πλείστας πληροφορίας ἀγνώστους, διαπνέεται δὲ ὑπὸ ζηλευτῆς φιλαληθείας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

— Ἡ κυρία Ἐδγὰρ Κυινέ, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Τί λέγει ἡ μουσική». Δὲν εἶνε μελέτη ἐπιστημονική, οὐδὲ κριτικὴ τῶν διαφόρων μουσικῶν σχολῶν. Ἁπλούστατα ἡ κυρία Κυινὲ διερμηνεύει τὸ ὅ,τι αἰσθάνεται αὐτὴ ἡ ἰδία ἐκ τῆς μουσικῆς, ὅ,τι λέγει εἰς τὴν καρδίαν της ἡ μελῳδία. Συγγραφεὺς εὔγλωττος καὶ πλήρης φαντασίας, περιέγραψε ποιητικώτατα

Καζιμὶρ Περιὲ
ὁ νέος πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας
(κατὰ ἰχνογράφημα τῆς «Illustration»)

τοὺς κόσμους τοὺς ὁποίους διανοίγει ἡ ἀκρόασις μιᾶς μουσικῆς συνθέσεως πρὸ τοῦ ἐννοοῦντος καὶ αἰσθανομένου τὴν θείαν τέχνην.

— «Ἑκτοτε» ἐπιγράφεται συλλογὴ στίχων αὐτοβιογραφικῶν, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε πρό τινος ἐν Παρισίοις ὁ Αὔγουστος Βακκερῆ. Εἰς προγενεστέραν συλλογὴν διηγήθη τὸν βίον του μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου. Ἡ νέα συλλογὴ εἶνε συνέχεια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ τὸν περίεργον τίτλον τοῦ βιβλίου. Ἡ ποίησις τοῦ Βακκερῆ εἶνε ἐγκατεσπαρμένη ἀπὸ γνωμικὰ σοφώτατα. Κάπου λέγει «Ἀγάπα τὸν λαὸν πολύ, ὥστε νὰ εἶσαι ἀντιδημοτικός».

— Ἐξεδόθη καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς περὶ Βαλζὰκ περισπουδάστου μελέτης τοῦ Παύλου Φλᾶ. Ἐν αὐτῷ ὁ συγγραφεύς, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐμελέτησε τοὺς διαφόρους τύπους καὶ χαρακτῆρας τοῦ Βαλζάκ, ἐξετάζει αὐτὸν τὸν ἴδιον ὡς δραματικὸν συγγραφέα, ὡς φιλόσοφον, ὡς ἠθικολόγον κλ.

— Ὁ Ἀνδρέας Λωρῆ, ὁ συνεργάτης τοῦ Βὲρν ἐξέδωκε νέον περιεργότατον μυθιστόρημα ἐπιγραφόμενον «Τὸ ρουβίνιον τοῦ Μεγάλου Λάμα». Ἐν αὐτῷ προϋποθέτει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς μηχανικῆς λεγόμενα καὶ παρουσιάζει τὸν ἥρωά του διατρέχοντα τὴν σφαῖραν διὰ παντὸς εἴδους μηχανημάτων, ἀεροστάτων, ποδηλάτων κτλ.

— Ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ «Κτηνώδους ἔρωτος» ὁ γάλλος συγγραφεὺς Κατὲρς ἐξέδωκε νέον μυθιστόρημα «ἐπιγραφόμενον Confession d' une femme du monde». Ὁ συγγραφεὺς παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα ἐν τῷ κόσμῳ νεαρὰν γυναῖκα, ἀποτυχοῦσαν ἐν τῷ γάμῳ της. Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὑπανδρεύθη, πλήρης ἀδιαφορίας, ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸ μέλλον ἡ πρώτη ἡμέρα μιᾶς ἑνώσεως καὶ χάνει, διὰ τῆς κτηνωδίας τοῦ ἔρωτός του, ἐκείνην ἡ ὁποία θὰ πετέλει τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς του. Κατόπιν, ἐν παροξυσμῷ ζηλοτυπίας, φονεύει ἕνα ἀθῶον, καὶ συμπληροῖ οὕτω τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Καλλιτεχνικά

Τὴν 16 Ἰουνίου (ἔ. ν.) ἐγένοντο ἐν Παρισίοις τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ γλύπτου Barye ἀνεγερθέντος μνημείου, δι' ἔρανου γαλλῶν καὶ ἀμερικανῶν. Τὸ μνημεῖον, ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Μπαριέ, εἶνε καλλιτεχνικώτατον, κοσμεῖται δὲ διὰ τῶν καλλίστων συνθέσεων τοῦ Barye. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς φέρει ὁρειχάλκινον τὸν περίφημον *Μινώταυρόν* του, ἄγαλμα δύο μέτρων ὕψους, εἰς τὴν βάσιν δὲ τὸν *Λέοντα σπαράσσοντα ὄφιν* καὶ ἑκατέρωθεν δύο ἄλλας ἀλληγορικὰς συνθέσεις. Ἐπὶ τῆς προσόψεως ἐτέθη ἡ προτομὴ τοῦ Barye, ἔργον τοῦ γλύπτου Marqueste. Τὸ μνημεῖον ἐστοίχισεν 70,000 φράγκων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς 50 χιλ. ἀπέφερεν ὁ ἐν Ἀμερικῇ διοργανωθεὶς ἔρανος.

Θεατρικά

Μετὰ πυρετώδους ταχύτητος ἀνακαινίζεται ὑπὸ τοῦ Σοντζόνιο, τὸ ἐν Μιλάνῳ παλαιὸν θέατρον, «Κανοββιάνα» τὸ ὁποῖον θὰ γίνῃ λυρικὸν θέατρον πρώτης τάξεως, ἐφάμιλλον τῆς περιφήμου «Σκάλας». Τὸ κτίριον εὐρύνεται καὶ κοσμεῖται μεγαλοπρεπέστατα, ἐλπίζεται δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου θὰ νοίξῃ τὰς πύλας του πανηγυρικῶς τὸ νέον «Διεθνὲς Λυρικὸν Θέατρον» ὡς μετονομάζεται ἤδη ἡ Κανοββιάνα.

— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Τσόχα, τὴν π. Τρίτην, παρεστάθη διὰ πρώτην φορὰν «Ἡ Κόρη τῆς Λήμνου» τρίπρακτον ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ κ. Ἀριστομένους Προβελεγίου, βραβευθὲν κατὰ τὸν Λασσάνειον διαγωνισμόν. Τὴν Μαρίαν τῆς Λήμνου, τὴν ἑλληνίδα ταύτην Ἰωάνναν Δ' Ἄρκ, ὑπεδύθη ἡ Κα Παρασκευοπούλου, καταπλήξασα ἐν τῇ πρώτῃ πράξει διὰ τῆς θαυμασίας ἐμφανίσεώς της. Ἀφ' ἑνὸς ἡ σπουδὴ μετὰ τῆς ὁποίας ἀνεβίβασε τὸ δρᾶμα ὁ θίασος, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔλλειψις τῆς δράσεως, ἐμείωσαν τὴν ἐντύπωσιν καὶ συνέτειναν ὥστε νὰ κουσθῇ τὸ ἔργον μετά τινος ψυχροτήτος. Ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ τύπου ὑπῆρξεν εὐμενὴς καὶ «ἡ Κόρη τῆς Λήμνου» ἀνεκηρύχθη δικαίως καὶ ὁμοφώνως ὡς ἓν τῶν καλλίστων ἔργων τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς.

— Ὁ «Δὸν Κιχώτης» τοῦ Βικτωριανοῦ Σαρδοῦ θὰ παρασταθῇ προσεχῶς εἰς τὸ θέατρον Σατελὲ τῶν Παρισίων. Τὸν Σάντσον Πάνθαν θὰ ὑποδυθῇ ὁ ἠθοποιὸς Pailly, εἰδικῶς ἐπιτυγχάνων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ περιφήμου ἱπποκόμου.

— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Παραδείσου» ἐνώπιον ἐκτάκτως πυκνοῦ ἀκροατηρίου παρεστάθη τὸ π. Σάββατον τὸ νέον κωμειδύλλιον τοῦ κ. Ν. Κοτσελοπούλου «Οἱ Σφουγγαράδες». Εἶνε ἀνούσιον καὶ ἄσκοπον σύμφυρμα σκηνῶν μὲ ἄσματα κακότεχνα, ἐφηρμοσμένα ἐπὶ τῆς δημοτικωτάτης μουσικῆς τῆς *Γκρὰν Βία*.

— Ἔληξεν ἡ περίοδος τοῦ παρισινοῦ θεάτρου τῆς «Ἀναγεννήσεως» τοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τῆς Σάρρας Βερνάρ, διὰ σειρᾶς παραστάσεων τῆς *Φαίδρας*. Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς διευθυντρίας διάφοροι κριτικοί, ἐν οἷς ὁ Σαρσαὶ καὶ ὁ Λεμαίτρ, ἔκαμαν ἐν τῷ θεάτρῳ διαλέξεις περὶ τοῦ Ρακίνα.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Εἰς τὸ ἐν τῷ παρελθόντι τεύχει τῆς «Εἰκ. Ἑστίας», δημοσιευθὲν ἄρθρον «Περὶ Γλώσσης», ἐκτυπωθὲν ἄνευ διορθώσεως αὐτοῦ τοῦ γράψαντος, ἀνάγκη νὰ διορθωθῶσι τὰ ἑξῆς σημαντικὰ λάθη:

σελ.	258	στήλη	1	στ.	20	συνενωθῇ γρ. σηκωθῇ.
»	»	»	»	»	59	ἢ γρ. καί.
»	»	»	2	»	7	ἀφαιρέσεως γρ. ἐφευρέσεως.
»	»	»	«	»	33	ἢ γρ. καὶ
»	259	»	1	»	8	βράζει γρ. βρύζει.
»	»	»	2	»	28	προοιωνίζεται γρ. προεικονίζεται.
»	»	»	»	»	36	περατωθῇ γρ. παραταθῇ.
»	»	»	»	»	48	παρέλασις γρ. παρέλευσις.
»	260	1	»	»	7	γρ. ζωντανώτερα.
»	»	2	»	»	15	γρ. εἰσάγεται.
»	»	»	»	»	25	γρ. ἐξηγηθοῦν.
»	261	»	1	»	31	γρ. ἦταν.
»	»	»	»	»	33	γρ. ληκτικός.
»	»	»	»	»	37	γρ. ληκτικός.
»	»	2	»	»	55	γρ. ἐκεῖνοι·
»	»	»	»	»	57	γρ. ἡ γλῶσσα εἰς τὸν κλ.